

Kodak

Aleksander Wat

Aleksander Wat

Notatniki

Transkrypcja i opracowanie
Adam Dziadek, Jan Zieliński

Recenzja Andrzej Skrendo
Redakcja Krzysztof Smólski
Korekta Nina Brzostowska-Smólska
Opracowanie graficzne i skład Robert Oleś / dzd.pl

NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI

Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2011-2015, nr 11H 11 000880.

Publikacja sfinansowana przez Uniwersytet Śląski w Katowicach

© Copyright by Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2015

© Copyright by Instytut Badań Literackich PAN, 2015

ISBN 978-83-64703-29-4

Druk i oprawa Oprawa Sp. z o.o., ul. Dowborczyków 17, 90-019 Łódź

Pierwsze prace w archiwum Wata w Beinecke Library w Yale University, które leżą u podstaw tej książki, możliwe były dzięki uzyskanemu przeze mnie stypendium w ramach programu „Kwerenda” Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej z 2009 roku.

Adam Dziadek

Es grosses Merci ads Berner Kulturbüro, dass mir dört hei dörfe zäme schaffe

Adam Dziadek, Jan Zieliński

Spis treści

Adam Dziadek	Notatniki Aleksandra Wata z Beinecke Library (Wstęp)	9
Notatnik I		17
Notatnik II		71
Notatnik 1		147
Notatnik 2		217
Notatnik 3		261
Notatnik 4		291
Notatnik 5		351
Notatnik 6		471
Notatnik 7		485
Notatnik 8		507
Notatnik 9		565
Notatnik 10		595
Notatnik 11		625
Notatnik 12		639
Notatnik 13		685
Notatnik 14		739
Ostatni zeszyt		793
Jan Zieliński	Kłącza – (kłonice) – synapsy (Posłowie)	895
Nota edytorska		904
Indeks osób i dzieł		905

Notatniki Aleksandra Wata z Beinecke Library (Wstęp)

Notatniki, o których mowa w tytule, znajdują się w zbiorze materiałów archiwalnych autora *Ciemnego świecidla* w Beinecke Rare Book and Manuscript Library w Yale University (New Haven, USA) i stanowią część *Aleksander Wat Papers*. Pisane na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych bruliony są prawdziwym skarbem dla kogoś, kto zajmuje się twórczością Wata. Zostały one „wyfuskane” z bogatego zbioru archiwalnego i opracowane w ramach projektu badawczego *Notatniki Aleksandra Wata – spiralna nielinearność zapisu*. Istnienie notatników stwierdził kilka lat temu Ryszard Zajączkowski w artykule opublikowanym w „Pamiętniku Literackim”, gdzie dokonał ich skróconego omówienia¹. Jednak nigdy wcześniej nikt nie próbował ich odczytywać, powierzchownie uznając ich nieważność dla całości dzieła Wata, lub też – co bardziej prawdopodobne – ze względu na wielkie trudności z odszyfrowaniem tekstu. Charakter pisma poety jest niejednorodny, w poszczególnych notatnikach mocno zróżnicowany, tzn. miejscami jest ono czytelne, gdzie indziej zaś niemal niemożliwe do odszyfrowania. W niektórych wypadkach można przypuszczać, że wynikało to ze stanu zdrowia pisarza i z często pogarszającego się gwałtownie samopoczucia; zmiany te mogą mieć również związek z zażywaniem przez Wata środkami farmakologicznymi, ponieważ rozpoczęty czytelnym pismem tekst zaczyna nagle się rozmazywać, pękać syntaktycznie i semantycznie (urywana składnia, liczne skreślenia, poprawki i dopiski na marginesach). Ta sprawa wiąże się ściśle z somatycznym doświadczeniem archiwum, które postaram się dalej objaśnić. Nieczytelność lub utrudniona czytelność wynika też z eliptycznego charakteru zapisu, skrótów myślowych, równoważników zdań często pojawiających się w tekstach. Także i to decyduje o nieuchwytności i enigmatyczności sensów w nich zawartych, które można wyczytać z kontekstu lub też trzeba się ich domyślać, opierając się na znajomości faktów biograficznych i rozległych kontekstów kulturowych.

Czas powstawania poszczególnych notatników i zapisków, z pewnymi wyjątkami, gdy pojawia się data dzienna lub inne wskazówki (np. wypiski z gazet z podaniem opisu bibliograficznego), jest trudny do ustalenia. Oczywista jest data powstania *Ostatniego zeszytu*, nie budzi też wątpliwości czas powstania *Notatnika I* i *Notatnika II*, które zawierają m.in. szkice do zbioru opowiadań zaplanowanego dla Czytelnika i powstałego pod sam koniec lat pięćdziesiątych; pozostałe notatniki zapisywane były w latach sześćdziesiątych (we Francji i we Włoszech).

Teksty zawarte w notatnikach są bardzo silnie zróżnicowane: to zapiski bibliograficzne wskazujące na zainteresowania lekturowe Wata (politologia, socjologia, psychologia, psychoanaliza, historia, filozofia, ale też zoologia czy paleontologia), liczne cytaty, z których część została później włączona do jego tekstów poetyckich i esejistycznych, fragmenty esejów, szkiców, próby filozoficzne, analizy sowietologiczne (obsesyjnie powraca Stalin jako temat główny, ale są też analizy bieżącej sytuacji politycznej w Sowietach, w Polsce i na świecie), notatki o charakterze dziennikowym

¹ R. Zajączkowski, *W archiwum Aleksandra Wata*. „Pamiętnik Literacki” 2007, z. 1, s. 145–161.

opatrzone datami, wypisy z gazet i czasopism. Zdarzają się teksty urwane, niedokończone. W niektórych miejscach widać wyraźnie, że kartki zostały przez autora usunięte, wyrwane. Przeważnie nie są to skończone, dopracowane i gruntownie przemyślane teksty, w większości to pomysły, zarysy, zaledwie kontury, ale pokazują doskonale sposób myślenia i tworzenia, spiralną nielinearność zapisu (liczne powtórzenia, rekurencje tematyczne, podejmowane od nowa te same wątki). Jest to swoisty przykład *work in progress* – niektóre teksty zawierają dopiski innymi kolorami atramentu, ołówkiem czy różnymi kolorami długopisów, pisakami bądź kredkami (są też jednak miejsca, gdzie zmiana koloru świadczy po prostu o wyczerpaniu atramentu lub wkładu długopisu). Widać wyraźnie, że Wat wracał do poszczególnych zapisków, weryfikował je i wielokrotnie poprawiał. Z tego powodu przypominają one nieco *scrapbooks* czy też *zibaldone* jak w *Pensieri* Giacomo Leopardiego, ale ostatecznie nie są z nimi tożsame. Tworzą one coś, co można by nazwać „wewnętrzną mapą” tekstów, po której czasami nie da się poruszać bez opracowania legendy znaków i zaznaczeń. Jest to również zbiór oznak (w rozumieniu semiotycznym tego, co pozornie wydaje się mało istotne, a co może uruchomić cały ciąg przyczynowo skutkowy) i wskazówek, które otwierają wielowymiarową przestrzeń tekstualną.

Charakter zapisu w notatnikach poety ma bezpośredni związek z całością jego dzieła. Są to z reguły notatki ułożone nielinearnie, wiele z nich zawiera kilka wersji tekstowych, liczne zmiany, przekreślenia, podkreślenia, zakreślenia na marginesie (nieraz kilkakrotne), poprawki, dopiski na marginesach, przypisy. Stronice notatników jawią się wskutek tego jako *pages performatives* – do pisania i/lub czytania. Sposób sporządzania notatek oddaje doskonale model myślenia i działań twórczych poety. Z jednej strony są to notatki, które miały posłużyć do dalszej pracy (np. bibliografia pozycji opatrzonych dopiskiem „do Berkeley”, dokąd Wat przybył w 1963 roku na zaproszenie The Center for Slavic and East European Studies przy Berkeley University), ale – z innej strony – pojawiają się wśród nich również teksty o charakterze wspomnieniowym, teksty autorefleksyjne czy nawet autobiograficzne, opatrzone datami i przypominające dziennikowe zapiski; z powodzeniem dałoby się je włączyć do *Dziennika bez samogłosek*.

„Spiralna nielinearność”, wcześniej wspomniana, odzwierciedla w zapisie jedną z najważniejszych cech sposobu rozumowania Wata (widać to wyraźnie w *Moim wieku*, ale też w wielu innych tekstach, także poetyckich) – chodzi m.in. o gwałtowne przeskakiwanie od tematu do tematu, od myśli do myśli, o ciągłe rekurencje do motywów – jak mogłoby się wydawać – już wyczerpanych i zamkniętych, a jednak roztrząsanych w innym miejscu po raz kolejny, w innym świetle, a więc ciągle od nowa uzupełnianych i wzbogacanych.

Notatniki poety są swoistymi przed-tekstami w rozumieniu zbliżonym do koncepcji Jeana Bellemin-Noëla z jego pracy *Le Texte et l'avant-texte* (poświęconej brulionom jednego poematu Oskara Miłosza²). Określenie „*avant-texte*” jest jednym z podstawowych terminów krytyki genetycznej (*critique génétique*, *Genetic Criticism*)³, stosowanym powszechnie do dzisiaj. Jego znaczenie w ujęciu Bellemin-

² J. Bellemin-Noël, *Le Texte et l'avant-texte. Les Brouillons d'un poème de Milosz*. Paris 1972.

³ Wbrew obiegowym mniemaniom ten model krytyki rozwija się w sposób imponujący także i dziś. Odsyłam w tym miejscu do kilku prac opublikowanych w ostatnich latach: D. Van Hulle, *Textual Awareness. A Genetic Study of Late Manuscripts by Joyce, Proust, & Mann*. Ann Arbor 2004. – Ge-

Noëla przedstawia się następująco: „zbiór brulionów, rękopisów, dokumentów, «wariantów», postrzegany pod kątem tego, co materialnie poprzedza dzieło traktowane jako tekst, i mogący tworzyć wraz z nim system”⁴. Praca nad notatnikami Wata zbliża się tym samym do krytyki genetycznej i wiąże się z analizą oraz rekonstrukcją procesu pisania – w tym wypadku chodzi o zapiski w notatnikach, które przenikają do dzieł twórcy. Na podstawie notatników można prześledzić fascynujące transformacje tekstów, począwszy od pierwotnych lektur, analiz dokonanych przez pisarza, notatek, szkiców, luźnych refleksji, aforyzmów, a na różnych wersjach tekstowych kończąc. Na tej zasadzie lektura słynnego i niezwykłego listu Machiavellego do Francesca Vettoriego i znajdujące się w jednym z notatników cytaty z listu przenikną do *Pieśni wędrowca*. Sam Wat w przypisie do *Pieśni VIII* wskazuje zresztą to „źródło”, jednak dopiero w notatnikach widać, jak zostało ono przemyślane, przekształcone i włączone do ostatecznej wersji tekstu. W przepisany przez Wata fragment listu wplecione są wstawki w języku polskim oddające namysł nad samym tekstem Machiavellego. Dopiero po przeczytaniu *Pieśni VIII* z fragmentami listu zapisanego w notatnikach widać wyraźnie, że cały tekst Wata jest skonstruowany na podstawie tego listu – jest właściwie wariacją na jego temat, a nawet palimpsestem – tekstem na(d)pisany na tym właśnie liście Machiavellego. W innym miejscu notatników pojawia się projekt książki, którą Wat miał zamiar napisać w czasie pobytu na południu Francji w La Messuguière. W zamyśle autora miała to być książka prozatorska, jedna z gruntownych analiz stalinizmu, których tyle pisarz zamierzał, a które nigdy nie powstały, przynajmniej w zadowalającym dlań kształcie. Te swoiste szkice do prozy, poświęcone m. in. XXII Zjazdowi KPZR, stały się później podstawą *Wierszy śródziemnomorskich* (skan 2570). Mamy tu do czytania z zadziwiającą i fascynującą przemianą tekstu prozatorskiego w poemat. To wiele mówi o konstrukcji wiersza, bo zaczyna się od tekstu prozą, który potem dopiero zostaje uformowany w nieciągły, nieregularny tekst poetycki. Dobór tekstów i cytatów: Platon, Seneka, Baudelaire (*Un voyage à Cythère*), leksyka i bogate pola semantyczne zapisane w szkicach przeszły w całości do *Wierszy śródziemnomorskich* w postaci nieco zmienionej, zmodyfikowanej pracą estetyczną, ale w zasadniczym zrębie wszystko to pozostaje tożsame. Szkice do *Wierszy śródziemnomorskich* oraz do wierszy włączonych później do *Ciemnego świecidła* (np. incipitowy wiersz „Gdy drżał w śmiertelnych potach...” dedykowany Jarosławowi Iwaszkiewiczowi – skan nr 2227, *Wiersz ostatni* – skan nr 688) są rozproszone po wielu notatnikach i pozwalają odtworzyć przebieg pracy twórczej, namysł nad każdym pojedynczym słowem, wersem i układem całości tekstu, wysiłek zatrzymania w słowie i zdaniu najważniejszego dla danego tekstu rytmu (sens słów, długość wersu, układ składniowy i prozodyczny poszczególnych fraz). Jeden z notatników zawiera zapis snu z nocy z 24 na 25 lutego 1961 roku (skan 2590), snu, który stał się podstawą trzeciej części *Snów sponad Morza Śródziemnego*, co dowodzi, że przynajmniej niektóre części poematu zostały zainspirowane wizją senną. Jest to jeden z ważniejszych

netic Criticism. Textes and Avant-textes. Ed. J. Deppman, D. Ferrer, M. Groden. Philadelphia 2004. – *Genetic Criticism and the Creative Process. Essays from Music, Literature, Theatre*. Ed. W. Kinderman, J. E. Jones. Rochester 2009. Z tego punktu widzenia ważny jest również numer czasopisma „Europe”, poświęcony Marcelowi Proustowi – mówi się w nim wiele na temat rozkwitu „genetyki tekstualnej” – zob. zwłaszcza artykuł J. Risset, *Documents d'une écriture infinie. Les carnets, les esquisses*. „Europe” 2013, nr 1012–1013 (août-septembre).

⁴ Bellemin-Noël, *op. cit.*, s. 15.

kontekstów interpretacyjnych tego utworu oraz późnych wierszy i odtąd ich lektury nie da się już oderwać od tekstów zawartych w notatnikach.

Jeśli więc określimy fragmenty notatników Wata jako „przed-teksty”, to zgodnie z założeniami koncepcji Bellemin-Noëla trzeba je czytać wyłącznie wraz z tekstem, do którego się odnoszą⁵.

W innym miejscu notatników odnajdujemy ślady lektury książki Henriego Decugisa, francuskiego ekonomisty i eseisty zajmującego się eugeniką, zatytułowanej *Le Vieillessement du monde vivant*, z której zaczerpnął Wat motto do siódmej części *Snów sponad Morza Śródziemnego*. Także i w tym wypadku pisarz wskazuje źródło, a jednak notatki, cytaty wypisane z tej książki wraz z komentarzami (nawiązania do „człowieka sowieckiego” i do Hoessa) w znaczący sposób rozszerzają relację intertekstualną, której nie byłibyśmy w stanie bez tych wskazówek odtworzyć. Podobnie ma się rzecz z komentowanymi wypisami z utworów Friedricha Hölderlina, Thomasa Edwarda Lawrence’a, Adama Mickiewicza, Fiodora Dostojewskiego, Wacława Berenta, Sigmunda Freuda i wielu innych. Wszystkie cytaty z publikowanych tu notatników Wata zostały sczytane z odpowiednimi edycjami. Tam, gdzie było to konieczne, wprowadzono drobne korekty i uzupełnienia.

Wśród notatników znajduje się także *Ostatni zeszyt*, który jest tekstem wyjątkowo wstrząsającym. Jego wyimki publikowano wcześniej w różnych miejscach⁶, ale tu został po raz pierwszy odczytany z oryginału, a transkrypcja zachowuje – podobnie jak inne teksty – wszelkie ślady pracy nad tekstem. Podjęcie decyzji o opublikowaniu tego zeszytu było niezwykle trudne i nie byłoby możliwe bez konsultacji z synem poety – Andrzejem Watem. Wspólnie z Janem Zielińskim długo wahaliśmy się i długo myśleliśmy nad tym, czy wolno nam ten tekst publikować. Na teście zawierającej ten notatnik Ola Watowa napisała wyraźnie: „Nie otwierać i nie udostępniać nikomu przed 1-ym stycznia 1999”, a zatem wola żony pisarza została uszanowana. Decydujący głos należał do Andrzeja Wata, który uznał, że trzeba ten notatnik ogłosić. Jest to porażający zapis ostatnich dni życia autora *Ciemnego świecidła*, ostatnich dni cierpienia. Zawiera listy do najbliższej rodziny, brulion *Coś niecoś o „Piecyku”*, szkice wierszy, szczegółowy opis stanu majątkowego Watów, podsumowania i dyspozycje dotyczące edycji *Ciemnego świecidła* i *Mojego wieku*, a także wskazówki dotyczące rękopiśmiennej spuścizny pisarza.

Praktyka sczytywania zapisków notatnikowych z konkretnymi utworami nie ma na celu „przyszpilania” sensu danego tekstu, ustalania jakiegoś sensu ostatecznego, definitywnej wykładni znaczenia, ale raczej umożliwia odsonięcie pracy sen-

⁵ J. Bellemin-Noël, *Psychoanalytic Reading and the Avant-texte*. W zb.: *Genetic Criticism. Textes and Avant-textes*, s. 31.

⁶ Zob. Cz. Miłosz, O. Watowa, *Listy o tym, co najważniejsze*. Zebrała i ułożyła B. Toruńczyk przy współpracy J. Zielińskiego i M. Nowaka-Rogozińskiego; Marci Shore cytowała fragmenty tego zeszytu w: M. Shore, *Love in Time of Revolution: The Polish Poets of Café Ziemiańska*. W: *New Dangerous Liaisons. Discourses on Europe and Love in the Twentieth Century*. Ed. L. Passerini, L. Ellena, A. C. T. Gelpert. Oxford 2010, s. 117–136; zob. także M. Shore, *Kawiar i popiół. Życie i śmierć pokolenia oczarowanych i rozczarowanych marksizmem*. Przeł. M. Szuster. Warszawa 2008. Brulion *Coś niecoś o „Piecyku”*, znajdujący się w środkowej części tego zeszytu, opublikowany był wcześniej w „Zeszytach Literackich” 2007, nr 99, s. 13–24 i przedrukowany w: A. Wat, *Wybór wierszy* (oprac. A. Dziadek, Wrocław 2008. BN I, nr 300, s. 292–313) – w niniejszej edycji podajemy jego wierną transkrypcję sporządzoną w oparciu o oryginał.

su, a także rozbudowanie interpretacji, wzbogacenie jej o dodatkowe elementy rozszerzające znaczenie prostej aluzji i – jak mogłoby się zdawać – prostej relacji intertekstualnej. Tak więc krytyka genetyczna, ale nie w skrajnej postaci, w jakiej pojawia się np. u Geerta Lernouta proponującego „filologię radykalną” („*Radical Philology*”⁷) w opozycji do postulowanego przez Paul de Mana „*return to philology*”, w opozycji do francuskich badaczy z Institut des textes et manuscrits modernes (ITEM) pracujących nad tekstami Joyce’a w oparciu o teorie Jacques’a Lacana i Jacques’a Derridy (nie miejsce tu na rozstrzygnięcie sporów, bardzo szczególnych zresztą, bo dotyczących twórczości Joyce’a i analiz jego rękopisów przy wykorzystaniu skrajnie różnych metod). Praca czysto filologiczna w oczywisty sposób leży u podstaw wszelkich działań związanych z odczytywaniem notatników Wata, którego teksty rękopiśmienne zmuszają do pokory, uważnego pochylenia się nad każdym zapisanym znakiem, nad każdym słowem, nad każdym znajdującym się na stronicach notatników zdaniem. Filologia zmusza do odpowiedzialności za słowa, jaką bierze na siebie każdy, kto dokonuje transkrypcji tekstu rękopiśmiennego. Ale jeśli w trakcie tej pracy dokonuje się jakiegoś ważnego odkrycia, to nie ma powodu, aby nie skorzystać z narzędzi, jakie podsuwają psychoanaliza, dekonstrukcja czy też krytyka genetyczna powiązana z psychoanalizą, jak to się dzieje u Bellemin-Noëla, który łączy pojęcie *avant-texte* z pojęciem *prélogique* opracowanym przez Luciena Lévy-Bruhla w jego studium *La Mentalité primitive*. Sytuacja badawcza polega w przypadku notatników Wata nie na tym, że przychodzi się do tekstu wyposażonym w instrumentarium teoretyczne, ale że skupia się w pierwszej kolejności na samym tekście, na pojedynczych słowach rozwijających się w ciągi znaczeniowe. Ten, kto przepisuje tekst rękopiśmienny – tak dzieje się przynajmniej w przypadku Wata – staje na samym początku bezradny przed pustą tablicą, którą mozolnie i z wielkim wysiłkiem musi zapełnić. Dopiero później przychodzi czas na teorie i możliwe rozwinięcia interpretacyjne.

Co do podstaw działań edytorskich – praca nad notatnikami Wata została powiązana z tzw. „transkrypcją genetyczną”. Jej doskonałym przykładem jest wydana ostatnio „tekstowo-genetyczna” edycja notatnika zawierającego rękopis drugiej części powieści Rilkego *Malte*⁸. Chodzi, mówiąc w skrócie, o naoczne pokazanie procesu formowania tekstu. Skreślone warianty pozostawia się nie jako przykład negatywny, ślad zaniechanych, nieudanych wariantów tekstu, lecz jako wartość pozytywną, wyraz samoświadomości twórczej, wyrażającej się np. w dążeniu do unikania patosu. Edycja rękopisu *Maltego* została zrealizowana pod kierunkiem Irmgard M. Wirtz, która zwraca uwagę na element nieciągłości, charakteryzujący „amfiladę myślowych pomieszczeń” poety, i na przemieszanie różnych form gatunkowych⁹. Z analogicznymi kwestiami mamy do czynienia w przypadku notatników Wata. Innym przykładem takiej praktyki jest znakomita edycja elektroniczna *Madame Bovary* Gustave’a Flauberta, opracowana na podstawie rękopisu powie-

⁷ G. Lernout, *The „Finnegans Wake” Notebooks Radical Philology*. W zb.: *Genetic Studies in Joyce*. Ed. D. Hayman, S. Slotte. Amsterdam 1995.

⁸ R. M. Rilke, *Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge. Das Manuskript des „Berner Taschenbuches”*. [1:] Faksimile ; [2:] *Textgenetische Edition*. Hrsg. Th. Richter, F. Kolp. Göttingen 2012.

⁹ I. M. Wirtz, *Zur lyrischen Gestalt von Rilkes „Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge”*. „Quarto” nr 35 (2012), s. 22.

ści przez Danielle Girard i Yvana Leclerca¹⁰. Z kolei na rodzimym gruncie metodologicznie pokrewna jest edycja nieukończonego dramatu Elizy Orzeszkowej *Wóz Żagornanta* przygotowana przez Iwonę Wiśniewską¹¹.

Praca nad notatnikami Wata – tekstem archiwalnym – zmusza do refleksji na temat samego pojęcia archiwum. W jaki sposób je dziś rozumieć, jakie nadać mu znaczenie? Jest to trudne pytanie, które zadają sobie dziś sami archiwiści, starając się – z różnym skutkiem – określić swój własny status¹². Na to samo pytanie próbują odpowiadać kulturoznawcy i filozofowie. W oczywisty sposób archiwum można traktować jako repozytorium faktów, ale te fakty za każdym razem podlegają lekturze. Ważne jest, kto tworzy archiwum, ale także kto i w jaki sposób je czyta. Gayatri Chakravorty Spivak przywiązuje do tego szczególną wagę¹³, zajmując się archiwami związanymi z Rani of Sirmur (archiwa stworzone przez białych żołnierzy i administratorów East India Company – powstały w ten sposób przedmiot reprezentacji – rzeczywistość Indii – w istocie ma niewiele wspólnego z samą rzeczywistością, ulegającą całkowitej transformacji pod wpływem kolonializmu). Czytanie archiwum łączy się nierozzerwalnie z etyką, z odpowiedzialnością etyczną, jaką bierze na siebie badacz zanurzający się w otchłań zbiorów archiwalnych. Z tego punktu widzenia bliskie jest mi szczególnie takie pojmowanie archiwum, jakie przedstawił Jacques Derrida w *Mal d'archive*:

W znaczeniu enigmatycznym, które przypuszczalnie się wyjaśni (przypuszczalnie, ponieważ z istotnych przyczyn nie może tu być nic pewnego), kwestia archiwum, powtarzam, nie jest kwestią przeszłości, kwestią pojęcia dotyczącego przeszłości, które może lub nie może być do naszej dyspozycji, kwestią archiwizowalnego pojęcia archiwum, ale raczej kwestią przyszłości, prawdziwą kwestią przyszłości, kwestią odpowiedzialności, obietnicy odpowiedzialności za przyszłość. Archiwum – jeśli chcemy wiedzieć, co ma to oznaczać, to dowiemy się o tym dopiero jutro. Być może. W pojęciu archiwum, podobnie jak w religii, w historii i w samej nauce, pracuje widmowe posłannictwo, a jest to coś, co wiąże je z pojedynczym doświadczeniem obietnicy.¹⁴

I rzeczywiście, archiwum to kwestia przyszłości. Archiwum jest miejscem tradycji, miejscem, w którym przeszłość tworzy teraźniejszość i przyszłość. To prawda, że wiąże się z odpowiedzialnością (etyką), z odpowiedzialnością za przyszłość, bo to od nas zależy, jaki nadamy kształt temu, co samo archiwum w sobie kryje. „Archiwum” jest słowem pochodzącym od greckiego *ἀρχή*, oznaczającego początek. To właściwe miejsce, od którego rozpoczynają się badania filologiczne, historyczne czy socjologiczne. To jest miejsce, z którego wywodzi się podstawa faktów słu-

¹⁰ *Les Manuscrits de „Madame Bovary”. Édition intégrale sur le Web*. Na stronie: <http://www.bovary.fr/> (dostęp: 29 IX 2014).

¹¹ E. Orzeszkowa, *Wóz Żagornanta (nieukończony dramat)*. Wstęp, oprac. I. Wiśniewska. Warszawa 2012.

¹² Zob. np. *What are the Archives? Cultural and Theoretical Perspectives: a reader*. Ed. L. Craven. Aldershot 2008. – *Beyond the Archives. Research as a Lived Process*. Ed. G. E. Kirsch, L. Rohan. Carbondale 2008.

¹³ G. Spivak, *The Rani of Sirmur: An Essay in Reading the Archives*. „History and Theory” t. 24 (1985), nr 3 (October), s. 249.

¹⁴ J. Derrida, *Mal d'Archive*. Paris 1995, s. 60.

żących do układania historii i do budowania interpretacji. Archiwum łączy się ściśle z zasadą historyczną i ontologiczną, jest – w pewnym sensie – miejscem, gdzie zaczyna się praca hermeneutyczna.

Archiwum – także to Aleksandra Wata w Beinecke Library – przedstawia fascynujący obiekt badań. Trzeba jednak wysłuchać przestróg, które wypowiada Dominick La Capra na temat archiwizmu entuzjastycznego i bezkrytycznego. Tego rodzaju archiwizm łączy się często z pretensjami hegemonicznymi – samo archiwum staje się fetyszem, jako takie tworzy substytut tej dawnej rzeczywistości, która dla historyka jest „zawsze już stracona”¹⁵.

Przy pracy nad archiwum Wata trudno opanować emocje. Bezpośrednie obcowanie z archiwalnymi dokumentami wiąże się ze wspomnianym wcześniej doświadczeniem somatycznym. Idzie głównie o sprawę dotyku, dotykania tych samych stronic, zapisanych ręką twórcy. Nie ma w tym naiwności ani emfazy. Dokumenty z archiwum Wata – dokumenty z każdego archiwum – wytwarzają specyficzną aurę, w której dokonuje się i spełnia doświadczenie somatyczne. W oczywisty sposób trzeba oddalić entuzjazm i emocje, trzeba być obiektywnym. Najważniejsze jednak wydaje się to, że transkrypcja i opracowanie tekstów archiwalnych wiążą się ze szczególnym rodzajem powtórzenia. Powtarza się i zaczyna żyć od nowa to, co pozostawało dotąd zamarłe w mroku biblioteki. To sprawa szczególnie ważna, kiedy chodzi o dziedzictwo kulturowe współtworzone przez jednego z najwybitniejszych poetów XX wieku.

¹⁵ D. La Capra, *History and Criticism*. Cyt. za: Spivak, *loc. cit.*

Nota edytorska

Prezentowane materiały znajdują się w Beinecke Rare Book & Manuscript Library, gdzie opatrzone są sygnaturą GEN MSS 705. Publikujemy je za zgodą Andrzeja Wata.

Część transkrypcji wykonywano bezpośrednio z rękopisów, ale ze względu na niebywałą czasochłonność pracy, wielkie trudności z odczytaniem niektórych tekstów, większa część odczytań została wykonana na podstawie zakupionych w Beinecke Library skanów poszczególnych notatników. Odczytywanie notatników na podstawie skanów ułatwiało nieco pracę, ponieważ trudnoczytelne fragmenty mogły być dowolnie powiększane i odczytywane na ekranie komputerowego monitora.

Przy transkrypcji starano się możliwie wiernie oddać układ zapisów, mając przy tym świadomość, że często był on wymuszony przez format notatnika. Pisownię i interpunkcję zasadniczo uwspółcześniono, zachowując jednak osobliwości leksykalne autora.

Poszczególne skany oznaczone są odpowiednim numerem nadanym w trakcie skanowania w Beinecke Library i podane nad transkrypcją drukiem pogrubionym w nawiasie kwadratowym.

Podkreślenia autorskie oddano za pomocą podkreślenia lub podkreślenia podwójnego. Przekreślenia zaznaczono pojedynczym przekreśleniem, uzupełniając w [nawiasie kwadratowym] hipotetyczny dalszy ciąg zaniechanego słowa lub zdania. Wątpliwą transkrypcję lub uzupełnienie oznaczono znakiem zapytania w nawiasie kwadratowym – [?], dopowiedzenie – w nawiasie kwadratowym ze [=znakiem równości]. Każdy skan, przeważnie obejmujący dwie sąsiednie strony notatnika, oznaczony jest pogrubionym [numerem] w nawiasie kwadratowym. Asteryski (*) oddzielają kolejne stronicie notatników w obrębie danego skanu. Tytuły książek, artykułów, utworów muzycznych i dzieł plastycznych podano *kursywą*, tytuły czasopism ujęto w „Cudzysłów” zgodnie z normami. Skróty rozwinięto w [nawiasach kwadratowych]. Ukośniki – / – i większe nawiasy kwadratowe – [– wyróżniające niektóre fragmenty są zgodne z zapisem autora, kursywę w tekstach obcojęzycznych (wyjąwszy dłuższe cytaty) wprowadzili autorzy transkrypcji. Dodatkowe wytłuszczenia (pytajniki, litery na marginesie) pochodzą od Wata, który pogrubiał pismo lub stosował inny kolor. Nie tłumaczono licznych cytatów obcojęzycznych zgodnie z wyraźną intencją Wata, który podkreślał wagę zapisu oryginalnego (por. skan 2218). Przypisy do notatek Wata sporządzili autorzy transkrypcji; zostały one ograniczone do niezbędnego minimum ze względu na rozmiary książki.

ad, jz

Indeks osób i dzieł

Indeks pełni zarazem funkcję zestawienia bibliograficznego dzieł wspomnianych w notatnikach Wata. W przypadku samodzielnych utworów literackich stosowano zapis Nazwisko, Imię, *Tytuł*, Miejsce wydania, Rok wydania, Wydawnictwo, Numer skanu, w przypadku artykułów Nazwisko, Imię, *Tytuł artykułu*, „*Tytuł Czasopisma*”, Rok, Numer czasopisma, Numer skanu. W przypadku utworów artystycznych podano jedynie Nazwisko, Imię, *Tytuł*, Numer skanu. Pomięto w indeksie jako osobne hasła podawane niekiedy przez Wata w zapisie bibliograficznym nazwiska wydawców (George Bell, Gallimard itp.). Nie uwzględniono też tytułów i wydań utworów Aleksandra Wata ani jego odwołań do własnej osoby, z wyjątkiem pseudonimów.

Dzięki indeksowi, który pozwala czytelnikowi łatwo odszukać dane dzieło po nazwisku jego twórcy, w tekście głównym poprzestano na rozwinięciu użytych przez Wata skrótów – bez uzupełnienia pominiętych imion i innych elementów pełnego opisu bibliograficznego.

Nazwiska i tytuły, w tekście głównym oddane w oryginalnym alfabecie, jak przeważnie zapisywał je Wat (np. po grecku lub cyrylicą) w indeksie poddano transliteracji.

Indeks obejmuje tekst główny i przypisy, pomija przedmowę i postowie.

jz

- Abel **991**
 Abraham **2215 2281 2443**
 Abu Bakr **2677**
 Abu Muslim **2678**
 Abulfazaj **988**
 Achilles **2239**
 Achmatowa, Anna **315 2413**
 Adam, praojciec **2443**
 Adam de Saint-Victor **2201**
 Adoratsky, Vladimir **2146**
 – *Dialectical Materialism*. New York 1934, International Publishers **2135 2144**
 Adorno, Theodor Wiesengrund **2142**
 – *Authoritarian Personality*. New York 1950, Harper **2146**
 Aecjusz (Aétius) **2204**
 Aegerter, Emmanuel
 – *Les hérésies du moyen âge*. Paris 1939, Ernest Leroux **2149 2150**
 Afrodyta (Aphrodite) **990 2253**
 Agatokles, tyran Syrakuz **2239**
 Agrypina **2283**
 Ahasverus (Ahaswer) **2215 2287**
 Ajschylos **2296**
 – *Etna* **2277**
 – *Prometeusz* **2212**
 Al-Adil, brat Saladyna **2679**
 Alain (wł. Chartier, Émile-Auguste)
 – *Propos sur le bonheur. (Idées. 8)*. Paris 1962, Gallimard **2150**
 Alaryk **2204**
 Aleksander, św. **2660**
 Aleksander Wielki (Alexandre le Grand) **2239 2443**
 Aleksander III, car **320 2223**
 Aleksander z Afrodyzji
 – *Alexandri Aphrodisiensis praeter Commentaria Scripta Minora (Supplementum Aristotelicum 2,2). Quaestiones ; De Fato ; De Mixtione*. Ed. Ivo Bruns, Berlin 1887, Academiae Litterarum Regiae Borussicae **2665**
 Aleksandra, św. **2160**
 Aleksiejew, Wasilij
 – *Rossija Soldatskaja*. Nju Jork 1954, Izdatielstwo imieni Czechowa **2299**
 Alexander, Samuel
 – *The Historicity of Things*. W tomie: *Philosophy and History* (zob. niżej) **2626**
 Ali, Syed Ameer
 – *A Short History of the Saracens*. London 1927, Macmillan **2677**
 Allach (Ałach) **2281**
 Amaury (Amalryk) de Bène **2443**
 Al-Musta'sim-billah (Mostasamballah), kalif **2224**
 Amfion **2422**
 Amfiteatrow, Aleksandr
 – *Odziermijama Rus'. Demoniceskije powiesti XVII wieka*. Berlin 1929, Miednyj wsadnik **2147**
 Amiel, Henri-Frédéric **2207**
 Amini, Ali **2224**
 Anacharsis **2144**
 Anaksagoras **2572**
 Anders, Władysław **2230**
 Andrejew, Andrej **2647 2649**
 Andromacha **2237**
 Andrzej, św. **2439**
 Andrzej zob. Wat, Andrzej
 Andrzejewska, Maria (Marysia) **2225**
 Andrzejewski, Jerzy **2142 2143 2559**
 Anisimow, Iwan **2361**
 Anna, św. **307 2164**
 Anna Iwanowna Romanowa, caryca **2649**
 Anna Karenina zob. Tołstoj, Lew
 Anteusz **694 2165**
 Anti-Machiavel zob. Fryderyk II
 Antiochus IV Epiphanes, król **2439**
 The Anti-Stalin Campaign and International Communism. A Selection of Documents. New York 1956, Russian Institute **2137**
 Antonello da Messina
 – *Krucyfikcja (Ukrzyżowanie)* **2164**
 Antoni, św. **2165**
 Antoniusz (Antonius) **2627**
 Anzelm (Anselme), św. **2637**
 – *Œuvres philosophiques*. Paris 1947, Aubier-Montaigne **2152**
 Aphrodite Melainis zob. Afrodyta
 Apollinaire, Guillaume **699**
 – *Calligrammes, Lettres à sa marraine, Le Poète assassiné, Alcools*. W: *Œuvres complètes*. Dir. Michel Décaudin. Paris 1965–66, A. Balland et J. Lecat **2149**
 Apollo **2227 2237 2277 2357**
 Aqua, Andrzej (Andrea) dell' **2357**
 Aragon, Louis **2559**
 – *L'homme communiste*. Paris 1946, Gallimard **2138**
 – *L'homme seul* **2143**
 Archer, Thomas Andrew with Charles Lethbridge Kinsford, *The Story of the Crusades*. New York 1894, Putnam **2679**
 Archimedes **1006**
 Archiw russkaj rewolucji
 Arendt, Hannah
 – *The Origins of Totalitarianism*. New York 1951, Harcourt **2136**
 Armand, Émile **2540**
 Armstrong, John Alexander
 – *Ideology, Politics and Government in the Soviet Union*. New York 1962, Frederick A. Praeger **2163**
 Arnaud, F.-L.
 – *Sur la sincérité des certains délirants*. „Journal de psychologie” 1922 № 19 **2141 2156 2158**
 Arnim, Hans Friedrich
 – *Stoicorum veterum fragmenta*. Stutgardiae in Aedibus MCMLXIV B. G. Teubneri **2666**

- Aron **2214**
 Aronson, Grigorij
 – *Rossija nakanunie rewolucji. Istoriceszkije etjudy. Monarchisty, liberaty, masonry, socialisty.* Nju Jork 1962, copyright by the author **2163**
 Arseniew, Władimir
 – *W diebriach Ussurijskogo kraja.* Wławiostok 1926, Knižnoje dielo **2160**
 Artemidor z Efezu (Artémidore d'Éphèse)
 – *La clef des songes.* Paris 1921, Éditions de la Sirène **2158 2651**
 – *La clef des songes.* Paris 1953, Éditions Arcanes **2158 2651**
 Arystofanes **2180**
 Arystoteles **317 2571**
 – *Logika* **699**
 Askenazy, Szymon **2328**
 Attila (Attyla) **2280**
 Attis **2253 2284**
 Aubigné, Théodore Agrippa d'
 – *Les tragiques.* Paris 1959, R. Laffont **2149**
 Audrey **2145**
 Auerbach, W.
 – *Rewolucjonnoje obszczestwo po licznych wspominiach.* Berlin 1922, *Archiw rusckoj rewolucji XIV* **2160**
 August, cesarz **2542 2560**
 Augustyn, św. (St. Augustine) **2204 2562 2624**
 – *De Civitate Dei (La Cité de Dieu)* **2439 2628**
 – *Les confessions* **2152**
 – *Soliloques.* Paris 1928, Éditions de la Pléiade **2149 2152**
 Aulard, François-Alphonse
 – *Histoire politique de la révolution française.* Paris 1913, A. Colin **2149**
 Aumont, B.
 – *France et U.R.S.S.: économies comparées. „Contrat social”* 1960, vol. IV, № 3 **2507**
 Avenarius, Richard **699**
 Awerbach, Leopold (Авербах, Леопольд) **2260**
 Awtorchanow, Abdurachman (Abdurakhman Avtorkhanov, pseud. Alexandre Ouralov)
 – *Stalin and the Soviet Communist Party. A Study in the Technology of Power.* New York 1959, Frederick A. Praeger for the Institute for the Study of the USSR **2163**
 – *Staline au pouvoir.* Paris 1951, Plon, Les Iles d'Or **2645 2646**
 Awwakum (Аввакум) Pietrow **2143 2147 2413**
 Azbiel **2178 2180**
 Baal (Bal) **995**
 Babel, Izaak **2508**
 Bach, Johann Sebastian
 – *Sei ruhig meine Seele* **313**
 Bachelard, Gaston,
 – *La dialectique de la durée.* Paris 1936, Bolvin et Cie **2150**
 – *La philosophie du non: essai d'une philosophie du nouvel esprit scientifique.* Paris 1940, PUF **2149 2150**
 – *Le rationalisme appliqué.* Paris 1949, PUF **2150**
 Bachofen, Johann Jakob **2200 2492**
 Bachons, ojciec **2419**
 Bachtin, Michail
 – *Problemy poetiki Dostojewskogo.* Moskwa 1963, Sowietckij pisatiel **2159**
 Bacon, Francis **2585**
 Baden Powell, Robert, Lord **2261**
 Bailet, René
 – *L'ancien Cabris et l'actuel.* Grasse 1920, Imbert **2149**
 Baker, George Philip
 – *Le Règne de Tibère.* Paris 1938, Payot **2149 2150 2540**
 – *Sulla the Fortunate, the Great Dictator.* New York 1927, Dodd, Mead & Co. **712**
 Balmont, Konstantin **2210 2211**
 Baltrušaitis, Jurgis **2143**
 Balzac, Honoré de **2415**
 Balzer, Oswald **2357**
 Bar Kochba **2439**
 Barbare zob. *Szlifierz*
 Barère de Vieuzac, Bertrand **2304**
 Barincou, Edmond **2427**
 Barnaba da Modena **2164**
 Barrington Moore, Jr.
 – *Soviet Politics. The Dilemma of Power. The Role of Ideas in Social Change.* Cambridge, Mass. 1951, Harvard University Press **2135 2136 2139 2144**
 Baruch **2439**
 Bataille, Georges **2629**
 Baubo **2253**
 Baudelaire, Charles **2199 2571**
 – *Œuvres complètes.* Paris 1958, N. R. F., Bibliothèque de la Pléiade **2149**
 – *Les Paradis artificiels* **716**
 – *Un voyage à Cythère* **2570**
 Bauer, Raynold A.
 – *How the Soviet System works.* Cambridge 1952, Harvard University Press **2140**
 – *The New Man in Soviet Psychology.* Cambridge 1952, Harvard University Press **2139 2144**
 Bayet, Jean
 – *Le suicide mutuel dans la mentalité des Romains.* „L'année sociologique”, 1951 **2627**
 Bazyl **2205**
 Bazyli (postać fikcyjna) **991**
 Beck, Friedrich (wł. Fritz Houtermans) (and William Godin), *Russian Purge and the Extraction of Confession.* London 1951, Hurst and Blackett **2139 2141**
 Beckelmann **2680**
 Beckett, Samuel **2229**

- Beethoven, Ludwig van
 – *Koncert skrzypcowy D-dur* **1019**
 – *Sonata* **2207**
- Beloff, Max
 – *The Foreign Policy of Soviet Russia 1929–1941*. Vol. 1–2, London-New York 1947–49, Oxford University Press **2138**
- Benckendorff, Alexander von **2328 2649**
- Benedict, Ruth **2218 2297**
 – *The Patterns of Culture*. New York 1946, Penguin Books **2143**
- Benedykt, św. (St. Benoît) **2443**
- Benzion, Hannah **704 712**
- Berent, Waclaw zob. S. A. M.
- Bergholz, Stefan (pseud. A. Wata)
 – *Czytając Terca*. W: Abram Terc (wł. A. Siniawski), *Opowieści fantastyczne*. Przełożyli z oryginału rosyjskiego Józef Łobodowski i..., Paryż 1961, Instytut Literacki **2257 2261 2364 2366 2281 2561**
- Bergson, Henri **317 2560**
- Beria, Ławrentij **2148 2182 2299 2430 2488 2507 2649**
- Berman, Jerzy **2414**
- Bernard z Clairvaux, św. **2230 2440**
- Bernhart, Joseph
 – *Die philosophische Mystik des Mittelalters von ihren antiken Ursprüngen bis zur Renaissance*. München 1922, Reinhardt **2148 2153**
- Bernstein, Eduard **2583**
 – (i in.), *Geschichte des Sozialismus in Einzeldarstellungen*. Stuttgart 1895, Dietz **2427**
- Bersin zob. Berzin, Jan
- Bertrand, Aloysius
 – *Gaspard de la Nuit* **2199**
- Berzin, Jan **2659**
- Białoszewski, Miron **701 717**
- Biblia (Pismo Święte)* **691 2442 2285**
- Bidez, Jean (et Franz Cumont), *Les Mages hellénisés*. Paris 1938, Les Belles Lettres **2149 2150**
- Bielecki, S.
 – *Wspominanija*. Berlin 1923, *Archiw rusckoj rewolucji XII* **2160**
- Bieliński, Wissarion **229**
- Bielski, Iwan Dymitrowicz **2214**
- Biełow, Iwan **2648**
- Bietych, Grigorij i L. Pantelejew (wł. Aleksiej Jeremiejew), *Respublika SzKID* **2276**
- Biełyj, Andrej **2211 2276**
- Bieńkowski, Władysław
 – *L'économie de la lune*. „Les Temps modernes” 1957 № 132 **2148 2637**
- Bierdiajew, Nikołaj **2163**
 – *La pensée russe* **2142**
 – *La philosophie de l'inégalité* **2142**
 – *Un nouveau Moyen âge. Réflexions sur les destinées de la Russie et de l'Europe*. Paris 1927, Plon **2150**
- Bierut, Bolesław **2225 2363**
- Biesiedowski, Grigorij, pseud. Svanidzé, Boudou
 – *En parlant avec Staline*. Paris 1954, Éditions Colbert **2135 2139 2144 2145 2501**
- Binet, Alfred **2652**
- Binet, François **2563**
- Biron, Ernest Jan **2649**
- Blackeley, Thomas J.
 – *Soviet Scholasticism*. Dordrecht **1961 2137**
- Blake, William
 – *Le mariage du ciel et de l'enfer*. Traduit par André Gide, Paris 1926, Claude Aveline **2149**
- Blanqui, Louis Auguste **2506**
- Bloch, Marc
 – *La Société féodale*. Paris 1939–1940, t. 1–2, Albin Michel **2150**
- Blomberg, Werner von **2581**
- Blondel, Charles **2156**
 – *L'action : essai d'une critique de la vie et d'une science de la pratique*. Paris 1893, F. Alcan **2151**
 – *Introduction à la psychologie collective*. Paris 1941, A. Colin **2149 2151**
- Blücher, Wasilij **2264 2648**
- Blumenbach, Johann Friedrich
 – *Historiae naturalis, antiquae artis monumentis illustratae eaque vicissim illustrantis*. „Göttinger Anzeiger” **1803 2704**
- Blumkin, Jakow **2214**
- Blok, Aleksandr **2211 2276 2330**
 – *Ostatnie dni caratu* **2218**
 – *Skify* **2230**
- Bobrzyński, Michał **2357**
- Bocheński, Józef Maria (Joseph M. Bochenski) and Gerhart Niemeyer, *Handbook on communism*. New York 1962, Frederick A. Praeger **2163**
- Boecjusz (Boèce) **2279 2280 2570**
 – *La consolation philosophique*. Traduction nouvelle en prose et en vers avec le texte en regard et accompagnée de notes par Louis Judicis de Mirandol, Paris 1861, Hachette **2149 2151 2571 2572**
- Bogoraz, Łarysa **2178 2180**
- Boileau-Despéaux, Nicolas **2201**
- Bojkow, Michaił
 – *Liudi sowietskoj tiurmy*. Buenos Ajres 1957, Izdatielstwo Sejatiel **2163**
- Bołotow, Aleksandr
 – *Gospodin Wielikij Nowgorod. Wspominania*. Paryż 1925, Rodnik **2160**
- Börne, Ludwig **2286**
- Bogaert, Ludo van **2295**
- Bohr, Niels **2621**
- Bolesław Chrobry (Bolizlaf, fils de Misécon) **2205**
- Bonvin, François
 – *Martwa natura* **2164**

- Bopp, Léon
– *Liaisons du monde. Roman d'un politique.* Paris 1938, Gallimard **2279**
- Borejsza, Jerzy **2361 2363**
- Borkenau, Franz
– *European Communism.* London **1953 2137**
- Borowski, Tadeusz **2493**
- Boswell, James
– *The Life of Samuel Johnson* **2148 2154**
- Bouché-Leclercq, Auguste
– *Histoire de la divination dans l'Antiquité*, 4 vol. Paris 1879–82, E. Leroux **2159**
- Boulanger, André
– *Aelius Aristide et la sophistique dans la province d'Asie au II siècle de notre ère.* Paris 1923, du Boccard **2159**
- Boule, Marcellin
– „Annales de la paléontologie” XXVII, XXVIII **2148 2619**
- Boulger, Demetrius Charles
– *The Life of Yakoob Beg, Athalik Ghazi, and Badaulet, Ameer of Kashagar.* London 1878, W. H. Allen **2138**
- Boulier, Jean **2225**
- Bourges, Florentino de **2423**
- Bouvier, Louis-Eugène
– *Le communisme chez les insectes.* Paris 1926, Flammarion **2141 2155 2158**
- Branicki, Ksawery **2162**
- Braque, Georges
– *Martwa natura* **2268**
- Brecht, Bertolt
– *Die Maßnahme* (1930) **2148**
- Bréhier, Émile **2652**
– *Histoire de la philosophie.* Paris 1940, PUF **2151**
– *Les thèmes actuels de la philosophie.* Paris 1951, PUF **2151**
- Brehm, Alfred Edmund **2579**
- Breiter, Emil **307**
- Breton, André **698 709**
– *La clef des champs* **2639**
- Brogan, Denis William
– *Le prix de la Révolution. (The Price of Revolution)* Paris 1953, Éditions Calmann-Lévy **2135 2223**
- Brogie, Louis de
– *L'avenir de la science.* Paris 1941, Plon **2149 2150**
- Broniewski, Władysław **2273**
- Bronisława zob. Skra-Kamińska, Bronisława
- Bronisłówna, Seweryna (Seda, siostra A. Wata) **686 691 692 696**
- Bronzino, Agnolo
– *Venus, Cupid, Folly & Time* **2165**
- Browne, Edward
– *A Literary History of Persia*, London 1908, T. Fisher Unwin **2143 2429**
- Briusow, Walerij **227 2210 2211 2276**
– *W italijskim chramie* **2653**
- Bruce Lockhart, Robin Hamilton, Sir **2659**
- Bruckberger, Raymond Léopold **2145**
– *Les Cosaques et le Saint-Esprit.* Paris 1951, La Jeune Parque **2144 2252**
- Brückner, Aleksander
- Brumberg, Abraham
– (ed.) *Russia under Krushchev. An Anthology from „Problems of Communism”.* New York 1961, Frederick A. Praeger
- Brunowski W.
– „*Dieło było w S.S.S.R.*” Berlin 1928, *Archiw ruszkiej rewolucji XIX* **2160**
- Brunschvicg, Léon
– *Le rôle du pythagorisme dans l'évolution des idées.* Paris 1937, Hermann **2151**
- Brutus **2627**
- Brytanik (Britannicus) **2283**
- Buber, Martin
– *Between Man and Man*, London 1947, Macmillan **2540**
- Bucharin Nikołaj **2645 2647 2648 2649**
- Budberg, Aleksiej
– *Dniownik.* Berlin 1923–25, *Archiw ruszkiej rewolucji XII-XV* **2160**
- Budé, Guillaume **2158 2277 2651**
- Budionny, Siemion **2648**
- Büchner (Бюхнер), Ludwig **2257 2290**
- Bürger, Gottfried August
– *Leonora* **2287**
- Buffon, Georges Louis Leclerc comte de **2426**
„Bulletin de l'association Guillaume Budé” 1960 № 3 **2158 2651**
„Bulletin de l'association Guillaume Budé” **1961 2626**
„Bulletin of the Atomic Scientists” **2261**
- Buonaccorso, Niccolò di
– *Męczeństwo świętej Katarzyny* **2164**
- Burcew, Władimir
– „*Bytoje*”. *Sborniki po nowiejszej ruszkiej istorii.* Pariz 1933, Biblioteka „Ilustrirowannoj Rossiji” **2160**
- Burger zob. Bürger, Gottfried August
- Burkhardt, Jakob
– *Państwo jako dzieło sztuki.* W tegoż: *Kultura Odrodzenia we Włoszech.* **2143**
– *Die Kultur der Renaissance in Italien.* **2148 2154**
- Burks, Richard Voyles
– *The Dynamics of Communism in Eastern Europe.* Princeton 1961, Princeton University Press **2137**
- Burman, Frans **2195**
- Burnham, James
– *L'Ère des organisateurs (Managerial revolution).* Traduit de l'anglais par Hélène Claireau. Préface de Léon Blum. Paris 1947, Calmann-Lévy **2151 2269**
- Burnouf, Denis
– *La crime de Socrate.* „Revue de psychologie des peuples” 1958, 3 kwartał **2626**
- Butkow, Jakow

- *The Attics of Petersburg (Pietierburgskije wierszyny)* **2660**
- Butler, Samuel
- *God the Known and God the Unknown* **2154**
- *Erewhon, or over the range* **2154**
- *Erewhon revisited 20 years after* **2154**
- *Nouveaux Voyages en Erewhon, accomplis vingt ans après la découverte du pays par le premier explorateur et par son fils*. Traduit de l'anglais par Valéry Larbaud, Paris 1924, NRF **2153**
- *The way of the flesh* **2154**
- Bylina moskiewska **2160**
- Cabet (*Кабет*), Étienne (Stefan) **2259**
- *Voyage en Icarie* **2142 2407**
- Caemmerer, Rodolph von **2503**
- Caillou, René
- *L'homme et le sacré*. Paris 1939, Leroux **2151**
- Caligula zob. Kaligula
- Calmeil, Louis-Florentin (*Кальмейль*)
- *De la folie*. Paris 1845, Baillièrre **2148**
- Calvin zob. Kalwin, Jan
- Campanella, Tomasz
- *Państwo Stońca*. Warszawa 1954, PAX **2147**
- Cambridge History of Poland*. Vol 1–2, Ed. by W. F. Reddaway, J. H. Penson, O. Halecki, R. Dyboski, Cambridge 1950, University Press **2357**
- Campanella, Tommaso
- *Miasto Stońca (Państwo Stońca)* **2427**
- Camus, Albert **2260**
- *Caligula. Le Malentendu. L'État de siège*. W: *Récits et théâtre*. Paris 1958, Gallimard **2149**
- *L'homme revolté*. Paris 1951, Gallimard **2151**
- Canaletto, il (wł. Giovanni Antonio Canal)
- *Regaty na Canale Grande* **2164**
- Canius **2572**
- Capelle, Jean **2664 2665**
- Caraso **2187**
- Caravaggio, Michelangelo Merisi da
- *Emmaus* **2164**
- *Salome* **2164**
- Carpino, Jérôme
- *Aspects mystiques de la Rome païenne*. Paris 1942, L'artisan du livre **2149 2150 2284**
- *Passion et politique chez les Césars*, Paris 1958, Hachette **2144**
- Cardiel, José **2419**
- *Breve relación de las misiones per Paraguay*. **2421**
- Carlos, Don **2542**
- Caro, Jacob i Richard Roepfel, *Dzieje Polski*. Warszawa 1897, Kasa im. J. Mianowskiego **2357**
- Carr, Edward Hallett
- *The Bolshevik Revolution*. New York 1950, Macmillan **2138 2144**
- Carra de Vaux, Bernard, baron
- *Les penseurs de l'Islam*. Paris 1923, Paul Geuthner **2149 2151**
- Carrive, Anne **2180**
- Carupé **2419**
- Cassiodor zob. Kasjodor
- Cassirer, Ernst. Zob: *Philosophy and History*
- Cassou, Jean
- *La Révolution et la vérité*. „Esprit” 1949 № 12 **2148 2639**
- Castro, Fidel **2493**
- Cataldino, Józef (José) **2417**
- Caullery, Maurice M. **2270**
- *Le parasitisme et la symbiose*. Paris 1922, G. Doin **2141 2148 2158 2272 2619**
- Cazeneuve, Jean
- *La mentalité archaïque*. Paris 1961, Collection Armand Colin **2141**
- Celestyn IV, papież **988**
- Ceres **2297**
- Césaire d'Arles **2280**
- Cesia (siostra A. Wata) **686 691**
- Cézanne, Paul
- *La vieille au chapelet* **2164**
- Cezar (César), Juliusz **2221 2231 2366 2662**
- Cezar (Cesare) Borgia **2585**
- Chaczaturian, Aram **2208 2319**
- Chamberlain, Neville **2669**
- Chamberlain, William Henry **2658**
- Chandra unynienskaja* zob. Sałtykow-Szczedrin, Michaił; Tuwim, Julian
- Chanson de Roland* **2440**
- Charlemagne zob. Karol Wielki
- Charlevoix, Pierre-François-Xavier de
- *Histoire du Paraguay*. Vol. I-III. Paris 1756 Desaint & Saillant **2418 2419 2421 2422 2423 2424**
- Charlier de Gerson, Jean **2444**
- Charon **688**
- Chateaubriand, René
- *De Buonaparte et des Bourbons* **2283 2496**
- *Génie du christianisme* **2218**
- *Geniusz chrześcijaństwa* **2142 2425**
- Chazanow **2178**
- Chestov Léon (Lew Szestow)
- *Qu'est-ce que le bolchevisme?* „Mercure de France” 1920, vol. **142 2138**
- Chibanov, Vasska zob: Szybanow Waśka
- Chilpéric **2279**
- Chiron **2239**
- Chmielnicki **2178 2179**
- Chodźajew (Kozdajew), Fajzulla **2649**
- Chomiakow, Aleksiej **2159**
- Chopin, Fryderyk **2314**
- Chruszczew, Aleksiej **2302**

- Chruszczow (Kroutchev), Nikita **2163 2194 2208 2213 2215 2216 2221 2225 2231 2239 2257 2230 2259 2262 2319 2327 2347 2366 2407 2498 2540 2542 2570 2580 2616 2627 2649 2650 2669 2678 2680**
- Chrystus zob. Jezus Chrystus
- Churchill, Winston **2415**
– *Mon allié Staline. Ce qu'en pense...*
Paris 1944, Éditions du Ministère de l'Information **2138**
- Chwat, Aron (brat A. Wata) **715**
- Chwat, Berek (stryjeczny dziad A. Wata) **696**
- Chwat, Dado (Dawid, brat A. Wata) **696 715**
- Chwat, Maurycy (brat A. Wata) **686 696**
- Chwat, Mendel Michał (ojciec A. Wata) **692 695 696 2198**
- Chwat, Rozalia (matka A. Wata) **692 695 696 2198**
- Cicero zob. Cyncero
- Cieszkowski, August **2229**
- Cinq Mars* zob. Vigny, Alfred de
- Cioran, E. M. (Émile) **2303 2655**
– *Précis de décomposition*. Paris 1949, Gallimard **2151**
- Claude zob. Klaudiusz
- Claudél, Paul
– *Les Juifs*. Paris 1937, Plon **2150**
- Clausewitz, Carl von **2261 2503**
– *De la guerre*. Paris 1955, Minuit **2149 2150**
- Clavicula Salomonis* **2297**
- Clemenceau, Georges **2252**
- Clément zob. Klemens z Ochrydy
- Cobb, Stanley zob. Lorenz, Maria
- Cohn Norman
– *Les fanatiques de l'Apocalypse. Courants millénaristes révolutionnaires du XIe au XVIe siècle*. Paris 1962, Juillard, Dossier des Lettres nouvelles **2438 2439 2440 2441 2442 2443**
– *The Pursuit of the Millennium*. London 1957, Secker & Warburg **2438**
- Collot d'Herbois, Jean-Marie **2304**
- Commodien (Commodianus) de Gaza **2192 2439**
- Comte, Auguste **2442**
- Condorcet, Nicolas de, markiz **2279**
- Constitutio pro Judeis* **2440**
- Corbière, Tristan
– *Les amours jaunes* **2147 2149**
- Cosimo (di) Tura **2164**
- Cousin, Victor **2571**
- Croce, Benedetto **316**
- Crowley **2253**
- Cuénot, Lucien **2271**
- Cumont, Franz zob. Bidet, Jean
- Cunninghame Graham, Robert Bontine
– *A Vanished Arcadia, Being Some Account of the Jesuits in Paraguay, 1607 to 1767*. London 1901 Heinemann **2142 2418 2421**
- Cupid (Amor, Kupidyń) **2165**
- Custine, Astolphe de (Маркиз де Кюстин) **2160 2230**
- Cuvier, Georges
– *Sur le megatherium*. „Annales du Museum nationale d'histoire naturelle” 1804 Pl. **24 2619**
- Cwietajewa, Marina
– *Artiom Wiesiołoj* **2276**
– *Bietyj* **2276**
– *Fortuna* **2211**
– *Kogan* **2276**
– *Moi służby* **2211 2276**
– *Proza*. Nju Jork 1953, Izdatielstwo imieni Czechowa **2210 2211 2275 2276 2445**
– *Republika SzKID* zob. Bietych, Grigorij
- Cybèle (Kybele) **2284**
- Cyceron (Cicero)
– *Ad Familiares* **2628**
– *Epistulae ad Brutum* **2627**
– *In Verrem* **2661**
– *Pro Ligario* **2628**
– *Pro Marcello* **2628**
- Cyryl (Kiryl), św. **2205 2214 2660**
- Cyrus Młodszy **2503**
- Czapski, Józef (Józio, Joseph) **682 718**
- Czechow (Чехов), Anton **2259**
- Czechowicz, Józef **699**
- Czeczina, N. A. **2177**
- Czernow, Wiktor **2160 2224**
– *Pieried buriej. Wspominania*. Nju Jork 1953, Izdatielstwo imieni Czechowa **2224**
- Czernyszewski, Nikołaj **2506**
- Czesław zob. Miłosz, Czesław
- Czeti mineje* **2143 2660**
- Czombe (Tschombé), Moise Kapenda **2429**
- Czubar, Włás **2647**
- Czudin (?) **2144**
- Czyhanie na Boga* zob. Tuwim, Julian
- Czyngischan (Genghis Khan, Dżyngis Chan) **2216 2230 2280 2414 2429 2491 2679**
- Dahle, Lars, Reverend
– *Specimens of Malagasy Poetry*. Antananarivo 1877, Kingdon **2278**
- Daix, Pierre
– *Pourquoi M. Rousset a-t-il inventé les camps soviétiques ?* Paris **1949 2639**
- Dal, Władimir **2660**
- D'Alembert, Jean le Rond **2147 2426**
- Dalila **2164**
- Dallin David J. **2145 2218**
– *The Changing World of Soviet Russia*. New Haven 1959, Yale University Press **2138**
(et Boris Nikolaevsky) *Le travail forcé en U.R.S.S.*. Paris 1949, Aimery Somogy **2148 2638**
(und Boris Nikolaevsky) *Zwangsarbeit in Sowjetrußland*. Wien 1947, Verlag Neue Welt **2135 2144**
- Damase (Damazy, św.) papież **2192**

- Damokles 2170**
 Daniela żona zob. Bogoraz, Łarysa
 Daniel, Julij (Nikołaj Arszak) **2174-2179**
 – *Odkupienie* **2178 2181**
 – *Ręce* **2181**
 – *Tu mówi Moskwa* **2178 2179**
 – *Uciezka* **2179**
- Daniels, Robert V.
 – *The State and Revolution. A Case Study in the Genesis and Transformation of Communist Ideology*. „American Slavic and East-European Review”, February **1953 2137**
- Daniłow, Jurij
 – *Wspominania o mojej podniewołnoj służbie u bolszewikow*. Berlin 1924, *Archiw rusckoj rewolucji XIV* **2160**
- Dante 2428**
 d'Anthès, Georges Charles de Heeckeren **2275**
 Darnberg, Charles et Edmond Saglio, *Dictionnaire des Antiquités grecques et romaines*. Paris 1877–1919, Hachette **2159**
- Dariusz (Darius) Wielki **2239**
- Darwin, Charles **2271 2290**
 – *The variation of animals and plants under domestication*. London 1868, John Murray **2618**
- Daumal, René
 – *La grande beuverie*. Paris 1954, Gallimard **2153**
- David, Jacques
 – *Anthologie de la poésie russe*. Paris 1949, Delamain et Boutelleau **2149**
- Dawid, król **695 2286 2319**
- Dąbrowska, Maria **311**
 – *Trzecia jesień* **320**
- Decugis, Henri
 – *Le vieillissement du monde vivant*, Paris 1941, Plon **2270 2271 2272 2617**
- Degas, Edgar
 – *Plaża* **2164**
- De Gaulle, Charles **2230 2616**
- De Grazia, Sebastian
 – *The Errors of Psychotherapy*, New York 1952, Doubleday **2139 2144**
- Delacroix, Eugène
 – *Ovid among the Scythians* **2164**
- Delafresnaye, J.-F.
 – (ed.) *Brain Mechanism and Consciousness*. Oxford 1954, Blackwell **2141**
- Delage, Yves
 – *Les rêves*. Paris 1920, Alcan **2158**
- Delay, Jean **2656**
 – *Les dissolutions de la mémoire*. Paris 1950, PUF **2155**
- Delianicz, Ariadna
 – *Wolfsberg-373*. San Francisco, b. r., „Russian Life” **2163**
- Demartelle **2278**
 Demeter **2253**
- Denisow, Fiodor **2302**
- Denys zob. Dionizjos I
- Deotyma zob. Łuszczewska, Jadwiga
 Deotyma z Mantinei **2677**
- Descartes, René zob. Kartezjusz
- Desoille, Robert
 – *Le rêve éveillé en psychothérapie, essai sur la fonction de régulation de l'inconscient collectif*. Paris 1945, PUF **2151**
- Deutscher, Isaac **2170 2358 2366 2423 2426 2501 2507**
 – *Der grosse Weltkampf: Russland und der Westen*. Dordrecht 1960, D. Reidel **2140**
 – *Pasternak and the Calendar of the Revolution*. „Partisan Review” 1959 № 2 **2146 2223**
 – *Staline*. Paris **1953 2135**
- Diba, Farah zob. Pahlawi, Farah
- Dicks, Henry V.
 – *Observations on Contemporary Russian Behaviour*. „Human Relations” 1952 № 2 **2139 2144**
- Diderot, Denis **2462**
- Diebitsch, Hans Karl von **2328**
- Dinerstein, Herbert
 – *War and the Soviet Union*. New York 1959, Frederick A. Praeger **2163**
- Diodore (Diodor Sycylijski) **2277**
- Diogenes Laertios **2296**
- Dione 990**
- Dionizjos I, tyran Syrakuz **695 2661**
- Dionizy Areopagita (Pseudo-Denys l'Aréopagite, Pseudo-Dionysius the Areopagite) **2283 2505**
 – *Œuvres*. Traduites du grec en français par l'abbé J. Dulac, Paris 1865, Librairie catholique Martin Beaupré, Frères **2284**
 – *Œuvres complètes*. Paris 1943, Aubier-Montaigne **2152**
 – *On the Divine Names and the Mystical Theology*. Translated by E. C. Rolt. London 1920, Macmillan **2207**
- Diotyma zob. Deotyma z Mantinei
- Dithmar (Thietmar z Merseburga) **2205**
- Dobb, Maurice
 – *Transformations réelles et apparentes du capitalisme*. „Les Temps Modernes” 1961 № 187 **2268 2269 2270**
- Dobrolubow, Nikołaj
 – *Soczinienia*. T. II-IV, St-Petersburg **1862 2160**
- Dokukina, Jelena **2178**
 „DOM” (Book Agency „DOM”) 1962 katalog **2163**
- Domostroj* **2143**
- Dorota, św. **2165**
- Dostojewski, Fiodor **301 315 2159 2163 2327 2258 2260 2414**
 – *Biesy*, Berlin 1921, Izdatielstwo Łodyżnikowa **2256 2257 2258 2259 2260**

- *Bracia Karamazow*. Przeł. Aleksander Wat **2570**
- *Dziennik pisatiela* **2301**
- *Materiały k romanu „Biesy”*. Iz „Zapisnych kniżek”. S. Peterburg 1906, Tipografia P. F. Pantelejewa **2260**
- *Zbrodnia i kara* **986**
- Dou, Gerard **2146**
- Drabowicz, Władimir **2295**
- Dryś, Stanisław **314**
- Du Bos, Charles,
- *Approximations*. Paris 1922, Plon-Nourrit et Cie **2149 2153**
- Duccio di Buoninsegna **2164**
- *Madonna z Dzieciątkiem* **2164**
- Dumas, Georges
- *Comment on gouverne les rêves*. „Revue de Paris” **1909 2159**
- Durkheim, Émile
- *Les formes élémentaires de la vie religieuse*. Paris 1925, Alcan **2151**
- Dwelhauwers, Georges
- *Les mécanismes subconscients* **2579**
- Dziadek, Adam **689**
- Dzierżyński, Feliks **2658**
- Džilas, Milovan **2423**
- Dzyngis Chan zob. Czyngischan
- Eastman, Max
- *Since Lenin Died*. New York 1925, Boni and Liveright Publishers **2508**
- Ehrlich, Ludwik **2264**
- Eiche, Robert **2647**
- „Ekonomiczeskaja Gazieta” **2264**
- Eleazar ben Jair **2439**
- Eliade, Mircea
- *Le mythe de l'éternel retour, archétypes et répétition*. Paris 1949, Gallimard **2151**
- *Traité d'histoire des religions*. Paris 1949, Payot **2151**
- Eliasz, prorok **693 2443**
- „Elle” **1007**
- Éluard, Paul **2196 2493 2639**
- Elżbieta I, królowa **2214**
- Elżbieta **2590**
- Etpidin, Michaił
- *Sud nad Czernyszewskim*. W: Nikołaj Czernyszewski, N. G. Lessing, jego wremia, jego żiżn i diejatielnost'. Żenewa 1876, H. Georg **2161**
- Ebree, George Daniel
- *The Soviet Union between the 19th and 20th Party Congress 1952–6*. The Hague 1959, Martinus Nijhoff **2140**
- Empedokles **2296**
- Encyclopedia Britannica* **2486**
- Engelhardt, Lew, generał **2302**
- *Pamiętniki Jenerała Lwa Michałowicza Engelhardta*. Poznań 1873, Kraszewski **2143**
- Engels, Friedrich **2271 2415 2455 2506**
- Enneady zob. Plotyn
- Epifan (Epifaniusz) Mądry (Epiphanius the Wise)
- *Żitje priepodobnogo Sergija* **2660**
- *Żywot Stefana Permskiego* **2160 2660**
- Epiktet **2156**
- Epikur (Epicurus) **2572**
- Erazm z Rotterdamu (Erasmus)
- *La Chose et le Mot* **2656**
- *Les colloques*. Paris 1876, Librairie des bibliophiles **2656**
- *L'inquisition de la foi* **2656**
- Erenburg, Ilia **2347 2562 2629 2680**
- Ern, Vladimir
- *La lutte pour le Logos* **2142**
- Erinie (Erynje) **2357**
- Ersh Szczetinnikow **2660**
- Esclave scythe zob. Szlifierz
- Escobar y Mendoza, Antonio de **2156 2561 2629**
- Estera, królowa **2563**
- Eurydyka (Euridyce) **688**
- Eurypides
- *Andromacha* **2237**
- „Express, L'” **2268**
- Ey, Henri
- *Études psychiatriques. Structure des psychoses aiguës et déstructuration de la conscience*. Vol. III. Paris 1954, Desclée, de Brouwer **2654 2655**
- Ezra **2439**
- Fabre, Jean-Henri **2274 2579**
- Fainsod, Merle **2507**
- *Comment l'URSS est gouverné*. Paris 1957, Éditions de Paris **2136 2148**
- *How Russia is Ruled*. Cambridge, Mass. 1953, Harvard University Press **2140**
- *Smolensk under Soviet Rule*. Cambridge, Mass. 1958, Harvard University Press **2154**
- Fanon, François
- *Les damnés de la terre*. Préface de Jean-Paul Sartre, Paris 1961, F. Maspéro **2621**
- *De la violence*. „Les Temps modernes” 1961 № 181 **2626**
- Fassbinder, Maria
- *Der Jesuitenstaat in Paraguay*. Halle (Saale) 1926, Max Niemeyer **2147**
- Faust zob. Goethe, Johann Wolfgang von
- Faxardo, Pedro **2422**
- Fedko, Iwan **2648**
- Fédorow, Vladimir **2159**
- Feliks **2204**
- Felsowa **696 697**
- Fernández, Juan Patricio
- *Relacion historial de las misiones de Indios Chiquitos que en el Paraguay tienen los Padres de la Compañía de Jesús*. Madrid 1726, Manuel Fernandez **2418 2419**
- Ferrero, Guglielmo **2156**

- *Grandeur et décadence de Rome*. Paris 1904, Plon **2149 2150**
- Feuerbach, Ludwig **2583**
- Fidiasz **2570**
- Fichte, Johann Gottlieb **2442**
– *Initiation à la vie bienheureuse*. Paris 1949, Montaigne **2151**
- Fieschi, Giovanni Luigi de **2221**
- „Figaro, Le” 27 XI **1965 2429**
- Filip II, metropolita Moskwy **2216**
- Filip II Habsburg **2542**
- Firminus Maternus, Julius
– *Mathesis* **2628**
- Fischer, George
– *Soviet Opposition to Stalin: a case study in World War II*. Cambridge, Mass. 1952, Harvard University Press **2138 2144**
- Fischer, Louis **2144**
– *The Soviets in World Affairs. A history of relations between the Soviet Union and the rest of the world*. Vol. 1–2, London-New York 1930, Cape & Smith; Princeton 1951, Princeton University Press **2138**
- Fisher, Herbert Albert Laurens **2669**
- Flaubert, Gustave
– *Bouvard et Pécuchet* **2149 2153**
- Flor (Flor), św. **2213**
- Florinsky, Michael T.
– *The End of the Russian Empire*. New Haven 1931, Yale University Press **2155**
- Foch, Ferdinand marszałek **2503**
- Fontenelle, Bernard le Bouyer de
– *Dialogues des morts* **2156**
- Forain, Jean-Louis **2223**
„Foreign Affairs” **2163**
- Foucher, Louis **2142**
- Fouchet, Max-Pol
– *De l'amour au voyage. Anthologie thématique de la poésie française*. Paris 1958, Seghers **2196**
- Fourastié, Jean
– *Machinisme et bien-être*, Paris **1951 2310**
- Fourier (Фурье), Charles **2259 2509**
- Foustel de Coulanges zob. Fustel de Coulanges, Numa Denis
„France Observateur” **2254**
- Francesco di Giorgio
– *Święta Dorota* **2165**
- Franciszek Ksawery, św. **2230**
- Frazer, James George **2492 2493**
– *The Golden Bough* **2491**
- Fréchet, Maurice
– *Les principes de la théorie des probabilités*. [...] *Theorie des événements en chaîne dans le cas d'un nombre fini d'états possibles*. Paris 1938, Gauthier-Villars **2150**
– *Les Probabilités associées à un système d'événements compatibles et dépendants*. Paris 1940, Hermann & Cie **2150**
- Frenkiel, dr **304**
- Freud, Sigmund **2489**
– *Totem et tabou (Totem i tabu)* **2151 2486 2488 2490 2492 2493 2494 2496**
- Friedmann, Georges
(et Pierre Naville), *Traité de sociologie du travail*. Paris **1962 2312**
– *Le travail aujourd'hui et demain*. „N. R. F.” 1.12.1961 **2309 2310**
- Fritsch, Werner von **2581**
- Froł Skobiejew **2660**
- Frunze, Michaił **2264**
- Fryderyk II (Frédéric II) **2443**
– *Anti-Machiavel*. Genève 1958, Institut et Musée Voltaire **2149 2153**
- Fülöp-Miller, René
– *Geist und Gesicht des Bolschewismus*. Zürich 1928, Amalthea-Verlag **2135 2144**
– *Les Jésuites et le secret de leur puissance. Histoire de la Compagnie de Jésus. Son rôle dans l'histoire de la civilisation*. Paris 1933, Plon **2142 2144 2155 2419**
– *Macht und Geheimnis der Jesuiten: eine Kultur- und Geistesgeschichte*. Leipzig 1929, Grethlein & Co. **2155**
- Fulk (Foulque, Fulko) de Neuilly **2442**
- Fulton, John F. zob. Delafresnaye, J.-F. **2141**
- Fustel de Coulanges, Numa Denis **2223 2231 2269 2616**
- Gagé, Jean
– *De César à Auguste*. „Revue historique” 1936 **2629**
- Gaius (Gajusz Mariusz) **2662**
- Gaja **2277**
- Gallant, Mavis **2141**
- Gałczyński, Konstanty Ildelfons **299 313 316 701 2142 2286 2330 2439 2491**
– *Niobe* **299**
– *Wit Stwosz* **299**
- Gamaleon **2443**
- Garnik, Jan **2649**
- Gan, Anatolij (wł. Anatolij Gutman)
– *Rossija i bolszewizm. Materiaty po istorii rewolucii i borby s bolszewizmom. Czast' I, 1914–1920*. Szanhaj 1921 **2160**
- Gaon z Kutna (rabbi Joszele) **696**
- Garbuzienko Jan **2178 2180**
- García Ros, Baltazar **2419**
- Gardthausen, Viktor
– *Augustus und seine Zeit*, Leipzig 1891, Teubner **2628**
- Gaspard de Fosse **2563**
- Gaspard de la Nuit zob. Bertrand, Aloysius
- Gauguin, Paul
– *Kwiaty w wazonie* **2164**
- Gazan (Ghazan) chan **2429**
- Gazzotti, Elvezia zob. Lotus de Paini
- Gecow, Leon **2225 2363**
- Genesis (Księga Rodzaju) **2297 2562**
- Genghis, Gengis zob. Czyngischan
- George, Stefan **315**

- Gerszuni, Grigorij
– *Iz niedawnego proszłogo*. Paryż 1908,
Izдание Centralnogo Komiteta Partii
Socjalistow-Rewolucionierow / Tribune
russe (przedruk) **2163**
- Gessen (Hessen), Josif **2160**
- Gibert, Joseph **682**
- Gide, André
– *Ainsi soit-il ou les Jeux sont faits*. Paris
1952, Gallimard **2153**
– *Les Caves du Vatican* **2143 2153**
- Giewrcyk, Aleksandra **2275**
- Gigon, Fernand
– [reportaż o Chinach] „Le Figaro Littéraire”
1962, 13 I **2580**
- Gillman, Joseph M.
– *Capitalisme et „État du bien-être”*. „Les
Temps Modernes” 1961 № 187 **2264 2270**
- Gilson, Étienne
– *La philosophie au moyen-âge*. Paris 1922,
Payot **2151**
– *Gioconda* zob. Leonardo da Vinci
- Giono, Jean **2239 2427**
- Giorgione (wł. Giorgio Barbarelli da
Castelfranco)
– *3 ages de la vie* **2165**
– *Zachód słońca ze św. Jerzym, św. Antonim*
2165
- Girolamo dai Libri
– *Madonna Samotrzecia* **2164**
- Gliksman, Jerzy G.
– *Tell the West*. New York 1948, Gresham
Press **2637**
- Glinka, Zygmunt **2427**
- Gloger, Zygmunt (Z. G.)
– *Russkaia impreia. Polskij wzgľad na russkie
gosudarstwiennyje woprosy*. Berlin **1882**
2293 2307
- Gobineau, Arthur de
– *Histoire des Perses*. Paris 1869, Plon **2143**
– *La Renaissance*. Paris 1913, Plon **2150**
- Godin, William (wł. Konstantin Szeppa)
zob. Beck, Friedrich
- Goethe, Johann Wolfgang von **1023 2364 2462**
– *Faust* **698 709 1005 2160 2298**
- Gogol, Nikołaj **2180**
– *Powieść o tym, jak pokłócili się Iwan
Iwanowicz z Iwanem Nikiforowiczem* **2660**
– *Rewizor* **2507**
- Goldenweizer, A.
– *Biegstwo*. Berlin 1923, *Archiw rusckoj
rewolucji* **2160**
- Goldfaden, Abraham **320**
- Golz, Gustav von **2503**
- Gombrowicz, Witold **2276**
– *Operetka* **699**
- Gomułka, Władysław **2142 2172 2256 2330**
2491 2561 2592
– *Sprawozdanie z XXII Zjazdu KPZR. „Trybuna
Ludu”* 1961 № 323 **2146**
- Gonzalez zob. Roque
- Gorani, Giuseppe
– *Mémoires de Gorani*. Paris 1944, Gallimard
2150
- Gordon Craig, Edward **2680**
- Gorki, Maksym (wł. Aleksiej Pieszkow) **2183**
2221 2291
- Gothein, Eberhard
– *Der christlich-soziale Staat der Jesuiten
in Paraguay*. Leipzig 1883, Duncker und
Humblot **2147**
- Gourmont, Remy de
– *Esthétique de la langue française* **2192**
2201
- Gowers, William Richard Sir **2294**
- Gramsci, Antonio
– *Note sul Machiavelli, sulla politica e sullo
Stato moderno*. Torino 1949 Einaudi **2143**
– *Œuvres choisies*. Paris 1959, Éditions
sociales **2138**
- Grampp, Eileen **705**
- Granet, Marcel
– *La pensée chinoise*. Paris 1934, Albin
Michel **2149 2150**
- Grazia zob. De Grazia, Sebastian
- Greco, El (wł. Dominikos Theotokopulos)
– *Chrystus w Ogrójcu* **2164**
– *Chrystus wypędzający handlarzy* **2164**
- Grenier, Jean
– *Le Choix*. Paris 1941, PUF **2151**
- Grévin, Alfred **2252**
- Gribojedow, Aleksandr
– *Kto brat, kto siostra, ili obman za
obmanom* **2143**
- Griffith, William
– *Situation du révisionisme. „Contrat social”*
1960, vol. IV, № 3 **2506**
- Grinko, Grigorij **2649**
- Gros, adwokat **2143**
- Grossmann, Gregory **704**
- Groussard, Serge **2637**
- Grousset, René
– *Les civilisations de l’Orient*. Paris 1929–
1930, t. 1–4, Les Editions G. Crès & Cie
2150
- Grudcyn, Sawa **2660**
– *Story of Savva Grudtsyn* **2160**
- Gruzenberg, Oskar
– *Wczera. Wspominania*. Paryż 1938, b.
wyd. **2160**
- Grzegorz Wielki **2280**
- Guermantes, księżna zob. Proust
- Guicciardini, Francesco de **2427**
- Guicciardini, Luigi de **2427**
- Gumilew, Lew **2211**
- Gurian, Waldemar
– *Bolshevism: An Introduction to Soviet
Communism*. Notre Dame 1952, University
of Notre Dame Press **2138 2139 2144**
- Gurko, Władimir

- *Iz Pietrograda czerez Moskwo, Pariz i London w Odiessu*. Berlin 1924-25, *Archiw ruszkoj rewolucji XV* **2160**
Gusiew, Siergiej **2648**
- Hachet-Souplet, Pierre
- *Les sociétés d'animaux*. Paris 1928 A. Lemerre **2274**
- Ha-Cohen (ha-Kohen), Joseph **2440**
- Hadfield, James Arthur
- *Dreams and Nightmares*. Hammondsworth 1954, Penguin **2158**
- Hagada* **693**
- Hajjāj **2678**
- Halaku (Hulagu-chan, Holaku) **2224 2679**
- Halbwachs, Maurice
- *La mémoire collective*. Paris 1950, PUF **2151**
- Halecki, Oskar
- *Histoire de Pologne*. New York 1945, Les Éditions Roy **2357**
- Halévy **2147**
- Hamilton, Mary
- *Incubation, or the cure of disease in pagan temples and Christian churches*. London 1906, W. C. Henderson and Son, St. Andrews, Simpkin, Marshall, Hamilton, Kent & Co **2159**
- Hamlet* zob. Szekspir, William
- Hammer-Purgstall, Joseph von
- *The History of the Assassins*. London 1835, Smith and Elder, Cornhill **2679**
- Hardt, John
- *The Cold War Economic Gap*. New York 1961, Frederick A. Praeger **2163**
- Hartwig (Międzyrzeczka), Julia **686**
- Hartwig, Walenty **686**
- Hassan Sabâh **2678**
- Hassel, Ulrich von **2581**
- Hatvary, George Egon **2208**
- Havet, Ernest **2207**
- Hebbel, Friedrich **690**
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich **2229 2285 2357 2442**
- *Leçons sur la philosophie de l'histoire*. Paris 1937, J. Vrin **2151**
- Heidegger, Martin
- *De l'essence de la vérité*. Louvain-Paris 1928, E. Nauwelaerts, J. Vrin **2151**
- Heine, Heinrich **2269 2291 2314**
- *De l'Allemagne* **2143**
- Hempel, Jan **2572**
- Hemsterhuis, Frans **2297**
- Henderson, Sir Nevile
- *Deux ans avec Hitler*. Traduit par Ladislas et Nathalie Gara, Paris 1940, Flammarion **2669 2670**
- Hera **2277 2313**
- Heraklit z Efezu **2288 2296 2617**
- Herbert, Zbigniew (Zbyszek) **688 705**
- Herder, Johann Gottfried **2147**
- Hermès Trismégiste*. Traduction complète Louis Ménard, Paris 1867 Didier **2253**
- Hermogen, biskup **2207**
- Herscovici, Roma (bratanica A. Wata) **683 696 703 711 724**
- Herscovici, Simon **683**
- Hertz, Aleksander **703**
- Hervé, Pierre
- *La révolution et les fétiches*. Paris 1956, Table Ronde **2137 2149 2153**
- Hervey de St. Denis, Marie Jean Léon de
- *Les rêves et les moyens de le diriger, observations pratiques*. Paris 1865, Amyot **2158**
- Heryng, Thomas **2663**
- Hezjod **705 2212**
- Hiéron z Syrakuz **2277**
- Hieronim (Jérôme), św. **2164 2201**
- Hildebert de Lavardin **2192**
- Hildegarda z Bingen, św. **2439**
- Historia Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików)*. *Krótki kurs*. **2182 2536 2581**
- Hitler, Adolf **2173 2581 2669 2670 2677**
- *Mein Kampf* **2443**
- Hölderlin, Friedrich
- *Das Angenehme dieser Welt...* **708 2206**
- *Hyperion oder Der Eremit in Griechenland*. Urach 1947, Port Verlag **2288 2289**
- Hoesick, Ferdynand **690**
- Höss, Rudolf **2270**
- Homer **2287**
- *Iliada* **318**
- Horacy (Horace) **2297**
- *Lettres (Epistolarium)* **2286 2704**
- Horzelski, Jerzy
- *Remarks on the Psychology of Language*. „Philosophy” 1955, January **2780**
- *Hosea (Księga Ozeasza)* **2297**
- Houtermans, Fritz zob. Beck Friedrich
- Howe, Irving
- *Freedom and the Ashcan of History*. „Partisan Review” 1959 № 2 **2146**
- Hubbard, Leonard E.
- *Commerce et répartition en U.R.S. S.* Paris 1938, Editions Payot **2149 2150**
- Huberman, Stanisław **2660**
- Hugo, Victor **2198**
- Huidobro, Vicente **699**
- Huizinga, Johan
- *Le Déclin du Moyen-âge*. Paris 1932, Payot **2151**
- *Homo Ludens : essai sur la fonction sociale du jeu*. Paris 1951, Gallimard **2151**
- Hulagu-chan zob. Halaku
- Humboldt, Alexander von **2302**
- Humboldt, Wilhelm von **2621**
- Hume, David
- *Traité de la nature humaine : essai pour introduire la méthode expérimentale dans les sujets moraux*. Paris 1946, Aubier **2151**
- Husserl, Edmund **2622**
- Hutka, Edward **314**
- Hydra **2413**

- Hypatia, córka Theona **2204**
- Ibn-Fozlan **2205**
- Ibn-Haukal **2205**
- Ibn Khaldoun **2281**
- Ibsen, Henrik
 – *Œuvres complètes*. Trad. par P. G. La Chesnais, 14 vol., Paris 1930–45, Plon **2149**
 – *Peer Gynt* **713 2414**
- Ignatiew, Aleksiej
 – *Piat’ diesjat liet w stroju*. Moskwa 1950, Chudożestwiennaja Literatura **2160**
- Ignotus, Paul (wł. Pál Veigelsberg)
 – *Political Prisoner. A Personal Account*. New York 1964, Collier Books **2148 2637**
- Igor **2205**
- Ikramow, Akmal **2649**
- Iliada* zob. Homer
- Iłakowiczówna, Kazimiera **700**
- Ifeld, Leopold
 – *Wolność i rygory naukowe*. „Przegląd Kulturalny” 1961 № 47 **2146**
- Inkeles, Alex
 and Raymond A. Bauer, *The Soviet Citizen: Daily Life in a Totalitarian Society*. Cambridge, Mass. 1959, Harvard University Press **2137**
- Ionesco, Eugène **2229**
- Ireneusz z Lyonu, św.
 – *Adversus hearesus* **2439**
- Ireneusz, cesarz (postać fikcyjna) **990 991**
- Irzykowski, Karol **690 2414**
 – *Dzienniki. Fragmenty*. „Życie Literackie” (1961 № 43 – 1962 № 5) **2328**
- Izis (Izis) **2651**
- Ivan le terrible*. Traduit du russe par Daria Olivier, Vichy 1959, Seghers **2147 2214 2216**
- Iwan III **2215**
- Iwan IV Groźny **2215 2216 2229 2231 2513 2542**
- Iwanow, Georgij
 – *Petersburgskije zimy*. Pاریż 1928 Rodnik / New York 1952, Izdatelstwo imieni Czechowa **2143 2147 2214 2218**
- Iwanow, Wsiewołod
 – *Broniepojezd 14–69* **2507**
- Iwanow-Razumnik, Razumnik (wł. Razumnik Iwanow)
 – *Istoria ruskkoj obszczestwiennoj mysli. Individualizm i mieszczaństwo w ruskkoj literaturie i żizni XIX wieka*. S-Petersburg 1911, Tipografia M. M. Stasjulewicz **2147**
 – *Pisatielskije sud’by*. New York 1951, **2147**
- Iwaszkiewicz, Jarosław **311 314 315 316 317 689 691 700 2215 2257 2362 2363**
 – *Brzezina* **316**
 – *Matka Joanna od Aniołów* **316**
 – *Młyn nad Lutynią* **311 315**
 – *Oktostychy* **314 2227**
 – *Panny z Wilka* **316**
- *Pasje błędmierskie* **311**
 – *Róża* **317**
 – *Stońce w kuchni* **316**
 – *Tatarak* **315**
 – *Zygfryd* **311**
- Ixon (Iksjon) **2278 2313**
- Iza **2590**
- Izydor z Sewilli **2280 2421 2424**
- Jafet **2443**
- Jagoda, Gienrich **2648**
- Jakir, Jona **2648 2649 2655**
- Jakub (Jacob) **2442**
- Jakubowski, Aleksandr Juriewicz
 – *Wosstanie Mukanny*. „Sowietskoje Wostokowiedienie” 1948, tom V **2429**
- Jal, Paul
 – *Remarques sur la cruauté à Rome pendant les guerres civiles (de Sylla à Vespasien)*. „Bulletin de l’association Guillaume Budé” 1961, gruzdzień **2626**
- Jan, św. (Ewangelista) **2164**
- Jan Chrzyciel, św. **2164**
- Jan Klimak (Jean Climaque), św. **2215**
- Jan z Damaszku (Jean Damascène) **2280**
- Janet, Pierre **2156**
 – *L’intelligence avant le langage*. Paris 1936, Flammarion **2158 2652**
- Janka zob. Rashba
- Jankéléwicz, Vladimir
 – *L’ironie ou La bonne conscience*. Paris 1950, PUF **2151**
 – *Traité de vertus*. Paris 1947, Bordas **2149 2151**
- Janta-Połczyński, Aleksander **703**
- Jasieński, Bruno **713**
- Jasny, Naum **2144**
 – *Essays on the Soviet Economy*. New York 1962, Frederick A. Praeger **2163**
- Jaspers, Karl
 – *Psychopathologie générale*. Paris 1933, F. Alcan **2155**
- Jean I de Dirpheim, biskup Strasburga **2245**
- Jean Damascène zob. Jan z Damaszku
- Jean Climaque zob. Jan Klimak, św.
- Jean de Roquetaillade
 – *Vademecum in Tribulationibus* **2442**
- Jegorow, Aleksandr **2649**
- Jeleński, Konstanty A. (Kot) **705 712 2155**
- Jenukidze, Awel **2648**
- Jermotow (Ермолов, B.) **2260**
- Jersz (Ersh) *Szczetinnikow* **2660**
- Jerzy, św. **2165**
- Jesaia (Księga Izajasza)* **2297**
- Jesienin, Sergiej
 – *Inonia* **2445**
- Jewtuszenko, Jewgenij **2670**
- Jezus Chrystus **295 307 695 988 2164 2165 2214 2227 2257 2260 2443 2562 2650**
- Jeżow, Nikołaj **2507 2646 2647 2648 2649**
- Joab **2215**

- Joachim de Fiore **2227**
 Johnson, Samuel **2148**
 Joinville, Jean de **2201**
 Jolles **2145**
 Jomini, Antoine-Henri, baron **2503**
 Józef (Flavius) zob. Józef Flawiusz
 „Journal de Genève” **715**
 Joussain, André
 – *Psychologie des masses*. Paris 1937, Flammarion **2149 2151**
 Joyce, James
 – *Ulysses* **2142 2153**
 Joxe, Louis **2638**
 Józef Flawiusz **2650**
 Józio zob. Józef Czapski
 Juda **2640**
 Judenicz, Nikołaj **2658**
 Judicis de Mirandol, Louis **2572**
 Judin, Paweł **2647**
 Judyta **2563**
 Jünger, Ernst
 – *Héliopolis, vue d'une ville disparue*. Paris 1952, Plon **2153**
 Julien, Charles-André
 – *Histoire de l'Afrique du Nord. Tunisie, Algérie, Maroc*. Paris 1931, Payot **2281**
 Jung, Carl Gustav **2445 2659 2666**
 – C. G. Jung. Paris-Bruxelles 1955, „Le Disque Vert” **2159**
 – *Psychologie de l'inconscient*. Genève 1952, Georg **2149 2151**
 – *Die psychologie der unbewussten Prozesse. Überblick über die moderne Theorie und Methode der analytischen Psychologie*. Zürich 1918, Rascher **2148 2153**
 Junon (Junona) **2287 2572**
 Jurien de la Gravière, Edmond
 – *Les campagnes d'Alexandre*. Paris 1883, Plon **2150**
 Kafka, Franz
 – *Le Château*. Paris 1948, Gallimard **2153**
 – *La Colonie pénitentiaire: nouvelles. Journal intime*. Trad. de Jean Starobinski, Fribourg 1948, Librairie de l'Université **2153**
 Kaganowicz, Łazar **2646 2649**
 Kain **991**
 Kalandra, Záváš **2639**
 Kaligula (Caligula, Kaligula) **2149 2221 2498 2540 2572**
 Kalinin, Michaił **2649**
 Kalmanowicz, Mojsiej **2649**
 Кальмейль zob. Calmeil
 Kalwin (Jean Calvin) **2444**
 Kamieniew, Lew **2264 2508 2509 2646 2647**
 Kamieniewa, Olga **2214**
 Kandaki, królowa **695**
 Kant, Immanuel
 – *Critiques* **2151**
 – *Krytyka czystego rozumu / Kritik der reinen Vernunft* **2328**
 – *Opus postumum*. Textes choisis et traduits par J. Grenier, Paris 1950, J. Vrin **2151**
 – *Prolegomena do wszelkiej przyszłej metafizyki* **698**
 – *Prolégomènes à toute métaphysique future qui pourra se présenter comme science*. Paris 1930, J. Vrin **2151**
 Kantorowicz, Alfred
 – *Deutsches Tagebuch*. München 1959, Kindler Verlag **2140**
 Kapłan, Fanny **2658**
 Karamazow, Iwan zob. Dostojewski, Bracia Karamazow
 Karamzin, Nikołaj **2513**
 Karol III, król **2427**
 Karol Wielki, cesarz (Charlemagne) **2150 2279 2281 2440**
 Kartezjusz (René Descartes) **2171 2195 2279 2563**
 Kasjodor (Cassiodor) **2279 2280**
 Kassner, Rudolf
 – *Das physiognomische Weltbild*. München 1930, Delphin-Verlag **2148 2154 2206**
 Kaszirin, Nikołaj **2648**
 Katarzyna, św. **2164**
 Katarzyna II, caryca **2160 2301 2328**
Katechizm o czci Cesarza wszech Rossyi czyli: objaśnienia czwartego przykazania Boskiego w stosunku do zwierzchności krajowej, za najwyższym rozkazem dla użycia po szkółkach i kościołach rzymskokatolickich wiejskich wydany. Wilno **1832 2142 2143 2230 2704**
 Kautsky, Karl
 – (i in.), *Geschichte des Sozialismus in Einzeldarstellungen*. Stuttgart 1895 Dietz **2427**
 – *Terrorismus und Kommunismus. Ein Beitrag zur Naturgeschichte der Revolution*. Berlin 1919, Verlag Neues Vaterland, E. Berger & Co. **2135 2144**
 Kawczak, Stanisław **307**
 Kazanie na górze **2327**
 Kempis, Tomasz à
 – *Naśladowanie Chrystusa* **2143**
 Kennan, George **2658**
 – *Siberia and the Exile System*. London 1891, James R. Osgood, McIlvaine & Co **2143 2223**
 Kerényi **2144**
 Keynes, John Maynard **2262 2263**
 Khawarismi Muhammad II **2679**
 Kiedryna, Z. **2177 2179**
 Kierkegaard, Søren **700 2314**
 – *Albo-albo* **696**
 – *Étapes sur le chemin de la vie*. Paris 1948, Gallimard **2286 2287**
 – *In vino veritas*. Paris 1933, Éditions du Cavalier **2151**
 – *Ou bien... ou bien. (Enten-Eller)* Paris 1943, Gallimard **2149 2151 2287**

- Kijowski, Andrzej 2162
 – *Adwent. „Przegląd Kulturalny”* 1962 № 11
 2162
- Kiriejewski, Iwan 2159
 Kiril zob. Cyryl, św.
- Kirow, Sergiej 2646 2647
- Kirszon, Władimir 2508
- Kisielewski, Stefan
 – *Pan chce naprawić błędy ustroju. „Tygodnik Powszechny”* 1961 № 43 2146
- Kiszyłowa 2178
- Kiszyłow 2178
- Klages, Ludwig
 – *Les principes de la caractérologie*. Paris 1930, Alcan 2149 2151
 – *Zur Ausdruckslehre und Charakterkunde*. Heidelberg 1927, Kampmann 2148 2154
- Klaudiusz (Claudiusz, Claude) 2661
- Kleinpaul, Rudolf
 – *Die Lebendigen und die Toten in Volksglauben, Religion und Sage*. Leipzig 1898, Göschen 2492
- Kleist, Heinrich von
 – *Katechismus der Deutschen* 2143
- Klemens XIV, papież 2427
 – *Dominus ac Redemptor* 2427
- Klemens (Clément) z Ochrydy 2205
- Kluczewski, Wasylj 2513
 – *Cours d'histoire de la Russie (Kurs rusckoj istorii)* 1902 2216
- Kobryner 715
- Koch, Woldemar, *Kommunismus und Individualismus: wirtschaftstheoretische Argumente*. Tübingen 1949, J. C. B. Mohr 2138
- Kock, Paul de 697
- Koczy, Leon 2328
- Kogan, Piotr i Nadieżda 2276
- Kogon, Eugen 2143
- Kohn, Hans
 – *Nationalism in the Soviet Union*. London 1933, George Routledges & Sons 2223
 – *Pan-Slavism, its history and ideology*. Notre Dame, Indiana 1953 2138
- Kojranski, Aleksandr 2210
- Kończak, Aleksandr 2658
- Kołąkowski, Leszek 2541
 – *Wielkie kazanie księdza Bernarda. „Twórczość”* 1961 № 10 2146
- „Kommunist” 2361
- Konopczyński, Władysław 2357
- Konstantyn Wielki, cesarz 2279 2440 2640
- Kopeć, Józef 2302
- Kopernik, Mikołaj 2200
- Koran 2429
- Koriolan 2221
- Korniejczuk, Aleksandr 2147 2648
 – *Front* (1942) 2143 2218 2231
 – *Skrzydła* 2508
- Korniłow, Ławr 2658
- Kosiński Jerzy zob. Joseph Novak
- Kossior (Kosior), Stanisław 2647 2649
- Kościuszko, Tadeusz 2302 2540
- Kot zob. Konstanty A. Jeleński
- Kotarbiński, Tadeusz 699 709
- Kowalski, Roch 700
- Koźdaiew, Faizoula zob. Chodźajew
- Kracauer, Siegfried and Paul L. Berkman, *Satellite Mentality*. New York 1956, Frederick A. Praeger 2163
- Krak 2200
- Kranz, Walther
 – *Empedokles. Antike Gestalt und romantische Neuschöpfung*. Zürich 1949, Artemis-Verlag 2296
- Krasiński, Zygmunt 2162 2169 2229 2439
 – *La Nuit de Noël* 2230
 – *Rêve de Césara* 2230
- Kremniew, Nikołaj
 – *Carskije opriczniki. (Po swidietielstwam rewolucjonierow)*. Markiz de Custine. Buenos Ajres 1953, Nasza strona 2160
- Krótki kurs zob. *Historia Wszelchwizkowej Komunistycznej Partii (bolszewików)*.
- Krugłow, Siergiej 2430
- Kruszelnicki, Antin 2660
- Krylenko, Nikołaj 2659
- Krzywicka, Irena 316
- Ksawery zob. św. Franciszek Ksawery
- Ksenonont (Xenophon) 2503
 – *Anabasis* 2148 2154
- Księga umarłych* (egipska) 2253
- Kügelgen, Gerhard von 2364
- Kügelgen, Helene Marie, geb. Zöge von Manteuffel
 – *Ein Lebensbild in Briefen*. Stuttgart 1908, C. Belsler 2143 2364
- Kugelberg zob. Kügelgen, Helene Marie von
 – *Pamiętniki pani Kugelberg* 2143
- „Kultura” (Paryż) 704 2155
- Kuo-Mo-Jo (Guo Moruo) 2638
- Kupała, Janka (wł. Iwan Łuciewicz) 2648
- Kurbski, Andrzej 2215
- „Kurier Poranny” 692
- „Kurier Warszawski” 699
- Kutrzeba, Stanisław 2357
- Kutuzow, Michaił 2638 2659
- Kuzmin, Michaił 2211
- „Kuźnica” 2361
- Labé, Louise
 – *Sonnet* 2200
- Labin, Suzanne
 – *Vie ou mort du monde libre. 50 témoignages*. Paris 1961, La Table ronde 2137
- Labriola, Arturo
 – *Le crépuscule de la civilisation*. Paris 1936, G. Mignolet & Storz 2149 2150
- La Ceppède, Jean de
 – *Vexilla regis* 2200
- Lactantius 2561

- *De la colère de Dieu.* 2572
- Lafargue, Paul
- *Der Jesuitenstaat in Paraguay.* W: K. Kautsky, P. Lafargue, *Geschichte des Sozialismus in Einzeldarstellungen.* Stuttgart 1895, Dietz 1418 2423 2424 2427
- Lafcadio zob. Gide, André
- La Gravière zob. Juriën de la Gravière, Edmond
- Lalande, André
- *Vocabulaire technique de la philosophie.* Paris 1926, F. Alcan 2152
- Lamarck, Jean-Baptiste de 2271
- La Mettrie, Jullien Offray de 2509
- Lamsdorf, Wladimir graf 2283
- Lao Tse 990 2224
- *Tao Teh King* 2154
- Larbaud, Valéry
- *Œuvres complètes.* Paris 1950, Gallimard 2153
- Larrey, Dominique 2294
- Lassalle, Ferdinand
- *Die Philosophie Herakleitos des Dunkeln von Ephesos; nach einer neuen Sammlung seiner Bruchstücke und der Zeugnisse der Alten dargestellt.* Berlin 1858, Franz Duncker 2617
- Latsis, Martin 2659
- Laur (Ławr), św. 2213
- Laurat, Lucien
- *Staline, la linguistique et l'impérialisme russe.* Paris 1951, Les Iles d'or, 2139
- Lautréamont, Isidore Ducasse comte de
- *Œuvres complètes.* Paris 1956, J. Corti 2149
- Lawrence, Thomas Edward
- *Les sept piliers de la sagesse (Seven Pillars of Wisdom),* Paris 1942, Payot 2500 2501
- Lazare, Bernard 2291
- Leaves of Grass* zob. Whitman, Walt
- Lebiediew, Wiktor 2363
- Lednicki, Waław
- *Mickiewicz w zwiercadle poezji Alfreda de Vigny. Uwagi nad realiami „Wandy” i nad zagadnieniami despotyzmu w dziełach Mickiewicza i Alfreda de Vigny.* „Teki Historyczne” t. X (1959) 2358
- Lefebvre, Henri
- *La somme et le reste.* Paris 1959, La Nef de Paris 2149 2152 2498
- Leibniz, Gottfried Wilhelm 2622
- *Œuvres choisies.* Paris 1940, Garnier frères 2152
- Leisegang, Hans
- *Die Gnosis.* Leipzig 1924, A. Kröner 2148 2154
- Lemercier, Népomucène-Louis
- *La Panhypocrisiade, ou le spectacle infernale du seizième siècle.* Paris 1819, Firmin Didot 2358
- Le Moynes, Pierre 2562
- *Les peintures morales.* Paris 1645, S. et G. Cramoisy 2563
- Leneman, Léon
- *La tragédie des Juifs en U.R.S.S.* Paris 1959, Desclée de Brouwer 2637
- Lenin, Władimir 2156 2172 2183 2200 2208 2211 2224 2258 2259 2269 2282 2293 2306 2363 2426 2492 2496 2498 2504 2540 2572 2583 2628 2638 2647 2658
- *Rozwój kapitalizmu w Rosji* 2506
- *Soczinienia, t. 28* 2659
- *Testament* 2508
- Leon III Izauryjczyk (l'Isaurien), cesarz 2281
- Leonardo da Vinci
- *Gioconda* 2268
- *Madonna w grocie* 2165
- Leonhard, Wolfgang 2145
- *Kremi ohne Stalin.* Köln 1959, Verlag für Politik und Wirtschaft 2140
- *Die Revolution entlässt ihre Kinder.* Köln 1955, Kiepenheuer & Witsch 2140
- Leonow, Leonid 2180
- Leontieff (Leontiew, Lew) 2264
- Leriche, René
- *La chirurgie de la douleur* Paris 1940, Masson & Cie 2293
- Lermontow, Nikołaj 2198 2258 2364
- Leskow, Nikołaj
- *Russkij diemokrat w Pol'sze* 2365
- *Tri prawiednika i odin Szeramur* 2365
- Lessing, Gotthold Ephraim 2147 2442
- Leśmian, Bolesław 315 700
- Lettres édifiantes et curieuses, écrites des Missions Etrangères par quelques Missionnaires de la Compagnie de Jésus.* Vol. I-XXXIV. Paris 1702-76 2419
- Lévy Bruhl, Lucien
- *La mythologie primitive. Le monde mythique des Australiens et des Papous.* Paris 1935, F. Alcan 2152
- *Le surnaturel et la nature dans la mentalité primitive.* Paris 1931, F. Alcan 2152
- Lewandowski, Michaił 2648
- Lewin, Louis
- *Les paradis artificiels. Opium – morphine – cocaine – peyotl – chanvre indien etc.* Paris 1928, Payot 2159
- Lewytkyj, Boris
- *Vom roten Terror zur Sozialistischen Gesetzlichkeit. Der sowjetische Sicherheitsdienst.* München 1961, Nymphenburger Verlagshandlung 2658 2659
- Liber, Maurice
- *Rashi.* Philadelphia 1906, Jewish Publication Society 2159
- *Liber XXIV philosophorum* 2505
- Lightley, John William
- *Jewish Sects and Parties in the Time of Jesus.* London 1925, Epsworth 2159
- Lipper, Elinor 2144 2145

- *Eleven Years in Soviet Prison Camps*. Chicago 1951, Hollis & Carter **2148 2637**
- Lippi, Fra Filippo
– *Worship złotego cielca* **2164**
– *Zwiastowanie* **2164**
- Litwinow, Maksim **2669 2670**
- Liubczenko zob. Lubczenko, Panas
- Liwanow, Fiodor
– *Ostrożniki i raskolniki*. Moskwa 1870, Chan **2160**
– *Le Livre aux Cent Chapitres* **2443**
- Lobkowicz, Nicolas **2137**
- Loewenstein **2143**
- Lorch, Melchior **2439**
- Lorenz, Maria
and Stanley Cobb, *Language behavior in manic patients*. „Archives of Neurological Psychiatry” 1952, p. 763–770 **2654**
- Lorenzana, Marcial de **2419**
- Loris-Melikow (Łoris-Mielikow), Michaił **2207**
- Lossky, Nikolai
– *L’histoire de la philosophie russe* **2142**
- Lotus de Païni (wł. Elvezia Gazzotti)
– *Les trois totémismes. Essai sur le sentir visuel de très vieilles races*. Paris 1924, Chacornac frères **2149 2152**
- Lowry, Malcolm
– *Hear Us Oh Lord From Heaven Thy Dwelling Place*. London 1961, Jonathan Cape **2140**
- Lubczenko, Panas **2649**
- Lucien **2156**
- Lucilius Junior (Młodszy) **2627**
- Lucullus (Lukullus) **2629**
- Ludwig, Emil **2221**
- Lugon, Clovis
– *Chrześcijańska Komunistyczna Republika Gwarantów 1610–1768*. Warszawa 1956, PAX **2417**
– *La république communiste chrétienne de Guaranis*. Paris, Les Éditions ouvrières Économie et humanisme **2417**
- Lukian z Samosat
– *Pharsalia* **2627**
- Luksemburg, Róża **2305 2506**
- Lulli, Raymond (Ramon Llull) **2193**
- Luria, Abraham **692**
- Luter, Martin **2216**
- Lyttelton, George
– *Dialogues of the Dead* **2156**
- Łałaszwilli **2289**
- Ławreniew, Borys **2180 2507**
- Łukasiewicz, Jan **2306**
- Łunaczarski, Anatolij **2211**
- Łuszczewska, Jadwiga (ps. Deotyma) **696 697**
- Łysenko, Trofim **2322 2509**
- Maceta, Simon (Szymon) **2417 2425**
- MacCarthy **2496**
- MacFarquhar, Roderic
– *The hundred flowers campaign and the Chinese intellectuals*. New York 1960, Frederick A. Praeger **2163**
- Machiavelli, Niccolò (Makkiawel) **2570**
– *Książę (Le Prince)* **2585**
– *Œuvres complètes*, introduction Jean Giono. Paris 1952, Gallimard **2239**
– *Œuvres politiques* **2153**
– *Machiavel: toutes les lettres officielles et familières, celles de ses seigneurs, de ses amis et des siens*. Présenté et annotées par Edmond Barincou. Préface de Jean Giono, Paris 1955, Gallimard **2427 2428**
– *Macht und Geheimnis der Jesuiten* zob. Fülöp-Miller, René
- Mackenzie Wallace, Donald
– *La Russie, le pays, les institutions, les mœurs*. Traduit de l’anglais par Henri Bellenger, Paris 1879, M. Dreyfous **2147**
- Macrobe
– *Des innocents tués par Hérode* **2560**
- Madonna (Matka Boska) **301 307 2164 2165 2200**
- Magdalena, św. **2165**
- Magnan, Valentin
– *Leçons cliniques sur les maladies mentales faites à l’asile clinique Sainte-Anne*. Paris 1893, L. Bataille **2158 2654**
- Magr, Antonin Stanisław **2508**
- Mahnke, Dietrich
– *Unendliche Sphäre und Allmittelpunkt. Beiträge zur Genealogie der mathematischen Mystik*, Halle zur Saale 1937, Niemeyer **2505**
- Mahomet (Mohammed) **2150 2279 2280 2281 2287 2501 2677**
- Maïorov (Majorow, Fiodor), F.-P.
– *Théorie physiologique du rêve [Fizjologiczeskaja teorija snowidienij]*. Moskwa-Leningrad 1951, AN SSSR **2158**
- Maire, Norman **2295**
- Maistre, Joseph de **2285 2306**
– *Textes choisis et présentés par E. M. Cioran*. Monaco 1957, Éditions du Rocher **2303 2304 2305 2306**
- Majakowski, Władimir **2276 2347 2493**
– *W. Majakowski w wspomnianiach sowremiennikow*, Moskwa **1963 2144**
– *Obłok w spodniach*. Przetłóżył Julian Tuwim **2142 2252**
– *Pluskwa* **2145**
- Makarenko, Anton
– *Ausgewählte pädagogische Schriften*, Paderborn 1961, Ferdinand Schöningh **2135**
– *Chorągwie na wieżach*. Warszawa 1950, „Nasza Księgarnia” **2142 2419**
- Makarius (Makary), metropolita, św.
– *Menologion (Kalendarz Świętych, Czeta mineje)* **2660**
- Makarowa **2178**

- Makbet* zob. Szekspir, William
 Makkiawel zob. Machiavelli, Niccolò
 Maksimow Siergiej
 – *Brodaczaja Ruś Christa radi. Proszaki. Zaproszcziki. Kubraki. Labori. Niszczaja Bratia. Pobiruszki. Pogorielcy. Niszczebrody. Katuny. Kaliki pierechożije (Slepcy). Bogomoły. Bogomolcy. Skrytniki. Christolubcy.* S.-Peterburg 1877, Obszczestwiennaja polza **2160**
 – *Nieczistaja, niewiedomaja i krestnaja sita.* S.-Peterburg 1903, R. Golike i A. Wilborg **2147 2213**
- Malenkow, Gieorgij **2225 2299 2507 2638 2646**
 Malherbe, François de **2201**
 Mallarmé, Stéphane **2200**
 Malraux, André
 – *Le monde chrétien.* Paris 1955, Gallimard **2150**
- Malvane, Clara **2134**
 Mamaj **2660**
 Manasse, król **2286**
 Mandelsztam, Osip **2210 2214**
 Mann, Thomas **315**
 Mantegna, Andrea di
 – *Agonia w Ogrójcu* **2164**
 – *Samson i Dalila* **2164**
- Manzoni, Alessandro
 – *I promessi sposi* **2283**
- Manziarly, Irma de
 – *Pérégrinations asiatiques.* Paris 1935, Paul Geuthner **2149 2150**
- Mao Tse-tung (Zedong) **2231**
 Marbode de Rennes
 – *Livre de gemmes (Liber de lapidibus)* **2192**
- Marcia **2661**
 Margarito d'Arezzo
 – *Madonna z Dzieciątkiem* **2164**
- Maria (siostra Łazarza) **2206**
 Marietti, Angèle
 – *La pensée de Hegel. Suivi d'une étude de Jean Wahl, Hegel et Heidegger.* Paris 1957, Bordas, Collection „Pour connaître” **2663**
- Maritain, Jacques
 – *Frontières de la poésie et autres essais.* Paris 1935, Louis Rouart et fils **2149**
- Marmier, Xavier
 – *Lettres sur la Russie, la Finlande et la Pologne.* Paris 1843, Delloye **2358**
- Marquès-Rivière, Jean
 – *Histoire des doctrines ésotériques.* Paris 1940, Payot **2149 2152 2253**
- Marr, Nikołaj **2312 2143 2496 2561**
 – *Izbrannyje raboty,* Moskwa – Leningrad 1933–1937, Gosudarstwiennaja **akademia istorii materialnoj kultury** (GAIMK), Gosudarstwiennoje socjalno-ekonomiczskoje izdatielstwo (GSEI), t. I-V **2147 2212**
- Mars Ultor (Mściciel) **2627**
 Marshall, Sir John
 – *Mohenjo-daro and the Indus Civilization,* London 1931 Arthur Probsthain **2253**
- Marsjasz **2227**
 Marta (siostra Łazarza) **2206**
 Martin-Chauffier, Louis **2327**
 Martov, Julius
 – *Le bolchévisme mondial.* Paris 1934, Société d'éditions „Nouveau Prométhée” **2137**
- Marx (Marks), Karl **700 2230 2296 2357 2455 2506 2571 2582 2583**
 – *18 brumaire'a Ludwika Bonaparte* **2455**
 – *Économie politique et philosophie, Œuvres,* VI **2583**
 – *Judenfrage* **2582**
 – *Kapitał* **2455**
 – *Misère de la philosophie* **2152**
- i wraz z Friedrichem Engelsem:
 – *Anti-Dühring* **2583**
 – *Correspondance.* Paris 1931–34, Alfred Costes **2152**
 – *Ludwik Feuerbach i zmierzch klasycznej filozofii niemieckiej* **2583**
 – *Le manifeste communiste / Manifest komunistyczny* **2152 2455**
 – *Œuvres* **2149 2152**
 – *Przyczynek do krytyki ekonomii politycznej (Wstęp do ekonomii)* **2455**
- Marysia zob. Sikorska, Maria
 Mascolo, Dionys, *Le communisme.* Paris 1953, Gallimard **2135**
- Masłowski, Jewgienij **2166**
 Masolino da Panicale (wł. Tommaso di Cristoforo Fini)
 – *Święty Hieronim* **2164**
 – *Święty Jan Chrzcziciel* **2164**
- Mater, Magna (frygijjska) **2253**
Materiały XIX Zjazdu Komunistycznej Partii Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego. Warszawa 1953, „Książka i Wiedza” **2136**
- Mateusz, św., ewangelista **2443**
 Matka Boska zob. Madonna
 Maucorps, Paul H.
 – *Psychologie des mouvements sociaux,* Paris 1950, PUF **2149 2152**
- Maulnier, Thierry
 – *Mythes socialistes.* Paris 1936, Gallimard **2152**
- Maury, Alfred
 – *La magie et l'astrologie.* Paris 1877, Didier **2159**
- Maurycy Saski (Maurice de Saxe, Maréchal de Saxe), książkę **2503**
- Mauss, Marcel
 – *Sociologie et anthropologie.* Paris 1950, PUF **2158**
- Mayrisch de Saint-Hubert, Aline **2278**
 Mazdak **2429**
 McTaggart, J. M. E. **2624**
 Mechlis, Lew **2649**

- Mehnert, Klaus **2145**
 – *L'homme soviétique: «der Sowjetmenschen»*, Paris 1960, Plon **2141 2144 2153**
 – *La jeunesse en Russie soviétique*. Paris 1933, Grasset **2149**
 – *Weltrevolution durch Weltgeschichte. Die Geschichtslehre des Stalinismus*. Kitzingen-Main 1950, Holzner **2139 2144**
- Meissner, Boris
 – *The Communist Party of the Soviet Union*. New York 1956, Frederick A. Praeger **2163**
 – *Das Ende des Stalin-Mythos*. Frankfurt am Main 1956, Dokumente und Berichte des Europa-Archivs, Band 13, Institut für europäische Politik und Wirtschaft **2140**
 – *Russland unter Chruschtschow*. München 1960, R. Oldenburg **2140**
- Melzig, Herbert
 – *Timur. Verhängnis eines Erdteiles*. Zürich 1940 Europa-Verlag **2148**
- Menelaos **2237**
- Ménard, Louis zob. *Hermès Trismégiste*
- Meng-Tseu **2540**
- Mentuhotep III, faraon **2147**
- Merleau-Ponty, Maurice
 – *Les aventures de la dialectique*. Paris 1955, Gallimard **2137 2149 2152**
 – *Humanisme et terreur. Essai sur le problème communiste*. Paris 1950, Gallimard **2149 2152**
 – (avec Jean-Paul Sartre) *L'URSS et les camps „Les Temps modernes“*, 1950, janvier **2638**
- Metody, św. **2205**
- Meyerson, Ignacy (Ignace) **2651**
 – *Images-éclairés*. Paris 1929, Alcan **2652**
- Meyrink, Gustav **691**
- Michalik, Apolinary Jan **308**
- Michał, św. **2165**
- Michałkow, Siergiej
 – *Kraby* **2508**
- Michaud, Joseph-François
 – *Histoire des croisades*. T. I-VII, Paris 1812–22, Ponthieu **2679**
- Michaux, Henri **2704**
- Mickiewicz, Adam **2162 2198 2207 2228 2229 2230 2704**
 – *Dziady* **2300 2301 2358**
 – *Les Slaves: cours professé au collège de France (1842–44)*, Paris 1914, Musée Adam Mickiewicz **2227**
 – „Trybuna Ludów” **2238**
- Miedwiediew, Filip **2647**
- Mierkułow, Wsiewołod **2430**
 „Miesięcznik Literacki” **690 718**
- Mieszko I (Misécon) **2205**
- Międzyrzeczka zob. Hartwig, Julia
- Mikojan, Anastas **2647 2649**
- Mikołaj, św. **2160**
- Mikołaj I, car **2142 2143 2162 2169 2230 2328 2649 2704**
- Mikulak, Anna (Anusia, Annusia) **692 693**
- Mills, Charles
 – *The History of the Crusades for the Recovery and Possession of the Holy Land*. London 1820, Longman **2679**
- Milukow, Paweł
 – *Oczerki po istorii ruskoj kultury*. St.-Petersburg 1905, „Mir Bożij” **2160**
- Miłosz, Czesław **307 691 699 700 703 707 708 714 718 2196 2293**
 – *Zdobycie władzy*, Paryż 1955, Instytut Literacki **2307**
- Miłoszowa, Janina **703**
- Mintz **2648**
 „Mir Islama” 1913 **2160**
- Mirabeau, Honoré Gabriel Riquetti, comte de („Un voyageur français”)
 – *Histoire secrète de la cour de Berlin. Potsdam* **1789 2150**
- Mirbach-Harff, Wilhelm von **2214 2658**
- Mirsky, D. S. (Światopełk Mirski, Dmitrij, ks.)
 – *A History of Russian Literature: From Its Beginnings to 1900*. New York 1958, Knopf **2660**
- Mirtschuk, Iwan **2145**
 – *Das Dämonische bei den Russen und den Ukrainern*. München 1950, Verlag des Vereins der Freunde der Ukrainischen Freien Akademie der Wissenschaften [=Slavistika No 8] **2144**
- Misécon zob. Mieszko I
- Mitin, Mark **2647**
- Mixtione
 – *Alexandre d'Aphrodise*
- Mochnacki, Maurycy **2291 2704**
- Moczar, Mieczysław **2362**
- Mohl **694**
moineau gris, Le (Wróbel) **2200**
- Mojżesz **2443**
- Moleschott (Молешотт), Jacob **2257**
- Molier (wł. Jean Baptiste Poquelin) **690**
- Molinier, Auguste **2562**
- Moltke, Helmuth Karl Bernhard von, baron **2503**
- Mołotow, Wiaczesław **2221 2299 2646 2647 2649**
- „Monde, Le” **2264**
- Monnerot, Jules **2145**
 – *Sociologie du communisme*. Paris 1949, Gallimard **2141**
- Monsieur Teste* zob. Valéry, Paul
- Montaigne, Michel de **2156 2585**
- Montanus z Frygii **2439**
- Montesquieu, Charles Louis de Secondat, baron de la Brède et de **2147 2426**
- Morcinek, Gustaw **2225**
- Mordechaj, rabbi **2640**
- Morin, Edgar **2137 2579**
 – *Autocritique*. Paris 1959, Juillard **2137**
- Moroszkin (Moroshkine), M.

- *Jezuity w Rosji s carstwowania Jekatieriny II i do naszego wremieni*. St. Petersburg 1888 **2141 2158 2160**
- *Moralité archaïque* **2158**
- Morris, Edita (Edith) **2257**
- Morus, Thomas
- *Utopia* **2427**
- Mosley, Philip
- (ed.) *The Soviet Union 1922–1962*. A „Foreign Affairs” Reader. New York 1963, Frederick A. Praeger **2163**
- Mostasamballah zob. Al-Musta’sim-billah
- Moszyński, Kazimierz
- *Kultura ludowa Słowian*, t. II: *Kultura duchowa*. Kraków 1939, PAU **2147**
- Mourgue, Raoul
- *Neurobiologie de l’hallucination*, Paris **1932 2579**
- Mrozek, Sławomir **2229**
- Muawiyah **2677**
- Mürbach zob. Mirbach-Harff, Wilhelm von
- Muller, Maurice
- *Idées et archétypes de Platon à Élie Cartan*. Neuchâtel 1959, Éditions de la Baconnière **2663**
- Munk, Salomon
- *Mélanges de philosophie juive et arabe*. Paris 1859, A. Franck **2679**
- Muralt, Édouard de
- *Essai de chronographie byzantine, pour servir à l’examen des annales du Bas-Empire et particulièrement des chronographes slaves. De 395 à 1057*. [I tomy kolejne.] Publié par l’ordre de l’Académie. St.-Petersbourg 1855, Eggers et Comp. **2204 2366**
- Muratori, Lodovico Antonio
- *Il Cristianesimo felice nelle missioni de’ padri della Compagnia di Gesù nel Paraguay*, Napoli 1759, Giuseppe Ponzelli, Tommaso Alcano **2421 2423 2425**
- Mussolini, Benito **2486 2496**
- Myślik, Tadeusz **2143**
- Nabokov, Vladimir
- *Lolita* **2143**
- Nabuchodonozor, król **2313**
- Nahon, Gérard
- *Inscriptions hébraïques et juives de France médiévale*. Paris 1986, Commission française des Archives juives **2640**
- Nałkowska, Zofia **2414**
- Napierski, Stefan (wł. Marek Eiger) **701**
- Napoleon Bonaparte, cesarz **2200 2224 2238 2269 2301 2366 2496 2503 2542 2659**
- Naśladowanie Jezusa Chrystusa* zob. Tomasz z Kempis
- „Nature” **1007**
- Naumienko, Waczesław
- *Wielkoje predatielstwo. Wydacza Kazakow w Liencie i drugich miestach (1945–47)*. Sbornik materiałow i dokumentow, Nju Jork 1962, Wsiesłowskijskoje izdatielstwo **2163**
- Naville, Pierre (zob. też: Friedmann, Georges)
- *L’automaton et le travail humain. Rapport d’enquête. (France 1957–1959)*. Paris 1961 CNRS **2254**
- Nazier-Vachot, Philippe **2207**
- Neron, cesarz **2283 2462 2572**
- Nesselrode, Karl Robert **2328**
- Nestor **2205**
- Nicolas de Bâle (Nikolaus von Basel) **2444**
- Niekrasow, Nikołaj
- *Komu się na Rusi dobrze dzieje*. Tł. Stanisław Strumph-Wojtkiewicz **2299**
- *Podróżnik* **2299**
- Niemcewicz, Julian Ursyn **2230**
- *Pamiętniki czasow moich* **2301 2302**
- Niemojewski, Andrzej **2197**
- Nietzsche, Friedrich **692 700 2260 2269 2291 2662**
- *Le gai savoir*. Paris 1930, Mercure de France **2152**
- *La naissance de tragédie*. Paris 1940, Gallimard **2152**
- *La volonté de puissance*. Paris 1935, Gallimard **2152**
- Niezu (Nheçu) **2419**
- Nikolaevsky, Boris zob. Dallin, David J.
- Nikołaj zob. Mikołaj, car
- Nil Sorski **2160 2660**
- Nollau, Gunther
- *International Communism and World Revolution. History and Methods*. Foreword by Leonard Schapiro, New York 1961, Frederick A. Praeger **2163**
- Norwid, Cyprian **2654**
- Novak, Joseph, (wł. Jerzy Kosiński)
- *No Third Path*. New York 1962, Doubleday & Co **2616**
- Novalis (wł. Georg Philipp Friedrich von Hardenberg) **2200**
- Nove, Alec
- *The Soviet Economy. An Introduction*. New York 1961, Frederick A. Praeger **2163**
- Novgorodtsoff, Paul
- *Sur l’idéal sociale* **2142**
- „Nowa Kultura” **690**
- „Nowi Szlachci” **2660**
- „Nowy Mir” 1964 № 12 **2184**
- Nowosilcow, Nikołaj **2328**
- Nuit de Noël, La* zob. Krasieński, Zygmunt
- Obłok w spodniach* zob. Majakowski, Władimir
- „Odrodzenie” **2362**
- Odyniec, Antoni Edward
- *Listy z podróży* **703**
- Offenbach, Jacques

- *Piękna Helena (Ja, piękna Helena..., W lasku Idy trzy boginie...)* **692 992**
- Ohana, Joseph **2582**
– *Pouvoir politique et pouvoir spirituel*, Paris 1955, M. Rivière **2582**
- Oktawiusz (Octavius) cesarz **2542 2627**
Oktostychy zob. Iwaszkiewicz, Jarosław
Oleszkiewicz, Józef **2301**
- Ollivier Albert,
– *Saint-Just et la force des choses*. Paris 1954, Gallimard **2150**
- Orbigny, Amcide d'
– *Voyage pittoresque dans les deux Amériques*. Paris 1836, L. Tenré **2418**
- Orcagna, Andrea **986**
- Omarchadzew **730 2264 2313**
- Ordżonikidze, Sergo **2646**
- Oren, Mordekhai **2273**
– *Prisonnier politique à Prague*. Paris 1960, R. Julliard **2155 2660 2680**
- Orenstein, Shimon **2268**
- Orfeusz **2422**
- Orwell, George
– *Animal Farm* **2154**
– *1984* **2154**
- Orygenes (Origenes) **2439**
- Orzeszkowa, Eliza **315 696 2198**
- Osborn, Robert Durie
– *Islam under the Arabs*. London 1896, Longmans, Green and Co. **2677**
- Osorin, Callistratus
– *Życie św. Julianny Łazarewskiej* **2160**
- Ostrowierchow, Georgij **2194**
- Ostrowski, Aleksandr **304 2259 2260 2507**
– *Swoi ljudi – socztiemsja* **2143**
- Ostrowski, Nikołaj **304**
- Otto, Rudolf
– *West-östliche Mystik. Vergleich und Unterscheidung zur Wesendeutung*. Gotha 1926, Klotz **2148 2154**
- Owidiusz **703 2297 2428**
- Ozga-Michalski, Józef **317**
- Ozyrys **2253 2651**
- Padusia 2204**
- Pahlawi, Farah (Farah Diba) **2670**
- Paléologue, Maurice
– *La Russie des tsars pendant la Grande guerre*. Paris 1921–22 (3 tomes), Plon-Nourrit **2155**
- Paloczi-Horvath, George
– *La Délivrance. 1832 jours dans les prisons hongroises*. Paris 1960, Julliard **2148 2637**
- Pański, Antoni **2414**
- Papini, Giovanni
– *Le Diable*. Paris 1954, Flammarion **2153**
- Paraklet **2227**
- Parandowska, Irena **318**
- Parandowski, Jan **315 317 318**
- Parmenides
– *Fragmente* **2297**
- Pascal, Blaise (pseud. Salomon de Tultie) **2156**
– *Les pensées*. Texte revu sur le manuscrit autographe avec une préface et des notes par Auguste Molinier, Paris 1877–79, A. Lemerre **2559 2560 2561 2566**
– *Pensées de Pascal*, publiées dans leur texte authentique avec un commentaire suivi et une étude littéraire par Ernest Havet, Paris 1852, Dezobry et E. Magdeleine, libraires-éditeurs **2207**
– *Les provinciales*. Cologne 1698, Schouten **2561 2563**
– *Les provinciales*. Avec une préface et des notes par Auguste Molinier, Paris 1891, A. Lemerre **2562**
– *Prowincjałki* **2559**
- Paskiewicz, Iwan **2365**
- Pasquier, Étienne-Denis, książę **2238 2239**
- Pasternak, Boris **2223 2275 2276 2293 2488 2508 2580**
– *Doktor Żywago* **2276**
- Pasternak, Leon **2572**
- Paszkowski, Józef **2430**
- Patmore, Coventry
– *Religio Poetæ, Etc.* London 1893, George Bell **2582**
- Patrokles **2492**
- Paulhan, Jean **2278**
– *L'expérience du proverbe. „Commerce”* 1925 № 5, automne **2652**
– *Le Guerrier appliqué*. Paris 1930, Gallimard **2149 2153**
– *Les hain-tenys*. Paris 1939, Gallimard **2278**
- Paustowski, Konstantin **2654**
- Pauzaniusz (Pausanias) **2253**
- Pavese, Cesare **2493**
- Paweł, św. **2215 2216**
- Paweł I car **2301 2302 2328 2540**
- Pawłow, Iwan (Pawlov) **2295 2365**
– *Typologie et pathologie de l'activité nerveuse supérieure: vingt ans d'expérience sur l'étude objective de l'activité nerveuse supérieure des animaux*. Paris 1955, PUF **2149 2152**
- Peer Gynt* zob. Ibsen, Henrik
- Péguy, Charles
– *Œuvres poétiques complètes*. Paris 1931, Bibliothèque de la Pléiade **2149**
- Peiper, Tadeusz **699**
– *Iwaszkiewicz idiota*, „Zwrotnica” 1923 nr **4 315 316**
- Pellicot **2145**
- Pellico, Silvio
– *Mes prisons* **2149 2153**
- Penfield, Wilder Graves zob. Delafresnaye, J.-F. **2141**
- Pepin Krótki **2678**
- Pernet **2262**
- Perón, Juan **2421**
- Perrier, Rémy

- *Cours élémentaire de zoologie*. Paris 1936, Masson **2141 2148 2158 2618 2621**
- Perun **2213**
- Pestel, Iwan **2238**
- Pestel, Paweł **2238**
- Pethybridge, Roger
- *A key to Soviet politics (The Crisis of the anti-party group)*. New York 1962, Frederick A. Praeger **2163**
- „Petit Parisien” **1007**
- Petrarka **2428**
- Pfotenhauer, J.
- *Die Missionen der Jesuiten in Paraguay*. T. 1-3, Gütersloh 1890n **2147**
- Philaletès, Eugène zob. Vaughan, Thomas
- Philippe z Lyonu zob. Nazier-Vachot, Phillippe
- Philosophy and History. Essays presented to Ernst Cassirer*. Ed. by H. J. Patton and R. Klibansky, Oxford 1936, The Clarendon Press **2626**
- Photenhauer zob. Pfotenhauer, J.
- Piaget, Jean **2413 2566 2567**
- *Introduction à l'épistémologie génétique*. Paris 1950, PUF **2563**
- *La représentation du monde chez l'enfant*. Paris 1926, F. Alcan **2149 2152**
- Piel, Gérard
- *L'économie de désarmement* **2261**
- Piero della Francesca
- *Chrzest* **2165**
- *Narodziny Jezusa* **2165**
- Piero di Cosimo
- [*Liberazione di Andromeda*] **2165**
- Pietrow **2178**
- Pigmalion **2302**
- Pilniak, Borys
- *Opowieść niezgaszonego księżycyca* **2264**
- Piłat, Poncjusz **2221**
- Piłsudski, Józef **2221 2330**
- Pindar
- *Pythiques*. Paris 1922, „Les belles lettres” **2277**
- Pio z Petrelciny, św. (Padre Pio) **695**
- Piotr Eremita (Pierre l'Ermite) **2441**
- Piotr I Wielki, car **2229 2300 2510**
- Piotr z Goniądza **2290**
- Piotrowski **2649**
- Pirenne, Henri
- *Mahomet et Charlemagne*. Paris-Bruxelles 1937, Alcan, Nouvelle société d'éditions **2149 2150 2279**
- Pisariew, Dmitrij
- *Połnoje sobranie soczinienij w szesti tomach*. S.-Peterburg 1909, Szmidt **2160**
- Pismo Święte zob. Biblia
- Pistrak, Lazar
- *The Grand Tactician - Khrushchev's Rise to Power*. New York 1961, Frederick A. Praeger **2163**
- Pitagoras **2425**
- Piveteau, Jean
- „Annales de la paléontologie” XXVII, XXVIII **2148 2619**
- Platon **2425 2505 2570 2572**
- *Państwo [Republica]* **2571**
- *Uczta* **692**
- Plechanow, Jurij (Georg) **2506**
- *God na rodinie. Połnoje sobranie statiej i reczej 1917-1918*. Pاریž 1923, Russkoje knigoisdatielstwo Ja. Połowieckij i Co. **2160**
- (i in.), *Geschichte des Sozialismus in Einzeldarstellungen*. Stuttgart 1895 Dietz **2427**
- Plotin (Plotyn)
- *Ennéades*. Traduction et introduction Émile Bréhier. Tome III-IV, Paris 1927. Collection Guillaume Budé **696 2652 2653 2665 2668**
- Plutarch **2560 2651**
- Płoszowski, Leon **2704**
- Pobiedonoszew, Konstantin **2207**
- Podróże Guliwera* zob. Swift, Jonathan
- Poe, Edgar Allan **716 2199**
- Poètes et romanciers du Moyen âge*. Texte établi et annoté par Albert Pauphilet, Paris 1963, Gallimard, Bibliothèque de la Pléiade **2149**
- Pogodin Nikołaj
- *Aristokraty* **2507**
- *My wtrojem pojechali na celinu (Trois qui partirent pour les terres vierges)* **2508**
- Pollaiuolo, Antonio
- *Śmierć Anteusza* **2165**
- *Święty Michał i smok* **2165**
- Polo, Marco **2679**
- Polybiusz **2661**
- Pompeius (Pompejusz) **2231 2627**
- Pope, Alexander
- *Essay on Man* **2297**
- Popitz, Heinrich
- *Der entfremdete Mensch. Zeitkritik und Geschichtsphilosophie des jungen Marx*. Basel 1953, Verlag für Recht und Gesellschaft **2155**
- Popławski, Mieczysław Stanisław
- *Polityczna publicystyka w dobie Cezara i Augusta*. Lublin 1935, TN KUL **2156**
- Porfiriusz (Porfiry) **2571**
- *Vie de Plotin*. Paris 1920, Édition du „Voile d'Isis” **2653**
- Pos, Hendrik Josephus **2624**
- Postyszew, Paweł **2647 2649**
- Praeger, Frederick A.
- *Books that matter* (katalog) 1962 Fall/Winter **2163**
- „Prawda” **2194 2507 2647 2649**
- Prenant, Marcel
- *Biologie et marxisme*. Paris 1935, Éditions sociales internationales **2152**
- Preodolet' otstawanie dramaturgii*. „Prawda”, 7 IV **1952 2507**
- „Problemy” **1007**

- Prokopowicz, Serge N. **2145**
 – *Histoire économique de l'URSS*. Paris 1952, Flammarion **2141**
- Prometeusz **2313**
- Properz (Propertius) **2297**
- Protagoras z Abdery
 – *Antylogie w dwóch księgach* **2143**
- Proudhon, Pierre-Joseph **2162**
- Proust, Marcel **315 319 697 1005**
- Prudence (Prudencjusz) **2192 2201**
- Prus, Bolesław **700 2592 2601**
 – *Lalka* **700**
- „Przegląd Kulturalny” **2162**
- „Przekrój” 1947 № 103/104 (Konkurs *Tuzin obrazów oszczędnościowych*) **2268**
- Przyboś, Julian **697 701**
- Przybylski, Ryszard
 – *Dostojeswki i „przeklęte problemy”. Od „Biednych ludzi” do „Zbrodni i kary”*. Warszawa 1964, PIW **2159**
- Przybyszewski, Stanisław **692**
- Pseudo Methodius **2439**
- Pugaczow (Pugatceff), Jemieljan **2304 2413 2501**
- Puszkina, Aleksandr **2198 2258 2275 2364**
 – *Pir w czasie czumy* **2143**
- Putna, Witowt **2648**
- Pythia **2277**
- Quercy, Pierre
 – *Études sur l'hallucination* t. II, Paris 1930, Alcan **2651**
- Quincey, Thomas de **717 2143 2199**
- Racine, Jean Baptiste **2201**
- Radek, Karl (wł. Karol Sobelsohn) **2172 2647 2648**
 – *Le Grand Architecte de la construction socialiste* **2647**
- Rajchman, Leonid **2430**
- Randolph, Thomas **2214**
- Ranke, Leopold von **988**
- Raoul de Caen **2440**
- Rashba, Janka (Janina, *de domo Groszlik, primo voto Pearl*) **2185**
- Rasputin, Grigorij **2207**
- Raszi z Troyes **691**
- Raymond d'Aguilers **2439 2440**
- Raynal, Guillaume **2147 2426**
- Rea **2253**
- Read, Herbert **2540**
- Reinach, Salomon **2494**
- Reinbert (Reibern), biskup kotobrzeński **2205**
- Rembrandt van Rijn
 – *Adoracja* **2165**
 – *Cudzołożnica* **2165**
 – *Filozof (The philosopher)* **2146 2165**
 – *A Jewish Rabbi* **2146**
 – *Jezus przed Piłatem* **2146**
 – *Saskia jako Flora* **2146**
 – *Spisek Klaudiusza Cywilisa („Rembrandt sztokholmski”)* **2462**
 – *Tobiasz i jego żona* **2146**
 – *Woman Bathing* **2146**
- Remizow, A. A. **2178 2182**
- Rémouleur zob. Szlifierz
- Renard **706**
- Rengger, Juan **2424**
- Renoir, Auguste
 – *La première sortie* **2164**
- Retz, Jean-François Paul de Gondi, kardynał
 – *Mémoires*. Paris 1873, Charpentier **2150**
- Rêve de César zob. Krasieński, Zygmunt
- „Revue des Deux Mondes” **2230**
- „Revue de Synthèse” (Albin Michel) 1961 t. LXXXII **2663**
- „Rewolucjonista z Haut-Rhin” **2443**
- Ribbentrop, Joachim von **2173**
- Ribera, Jusepe de
 – *Lamentacja (Opłakiwanie)* **2164**
- Rilke, Rainer Maria **315**
- Rimbaud, Arthur **315 699**
 – *L'étoile a pleuré rose au cœur de tes oreilles...* **2200**
- Riumin, Michaił **2148 2182**
- Rivaud, Albert
 – *Histoire de la philosophie*. Paris 1948, PUF **2152**
- Roberti, Ercole de
 – *Żydzi zbierający mannę* **2164**
- Robertson, William Parish **2147**
- Robespierre, Maximilien de **2200 2304**
- Rodrigues, Alfonso **2419**
- Roeppel, Richard zob. Caro, Jacob
- Rokita (Rokyta), Jan **2216**
- Rolt, Clarence Edwin **2207**
- Roma zob. Herscovici, Roma
- Romkowski, Roman **2362**
- Romodanowski, Fiodor **2229**
- Roncalli, Cristoforo
 – *Deposizione di Cristo (oltarz Pietà w San Pietro in Vinicolo)* **1021**
- Roosevelt, Franklin Delano **2262 2347**
- Roque (Roch) Gonzales de Santa Cruz, św. **2419**
- Rossi, A. wł. Angelo Tasca
 – *Autopsie du stalinisme. Avec le texte intégral du Rapport Khrouchtchev*. Postface de Denis de Rougemont, Paris 1957, P. Horay **2149 2150**
- Rostow, Walt Whitman
 – *The Dynamics of Soviet Society*. New York 1953, Norton and Co. **2139 2144**
- Roubakine, N. A. (Rubakin, Nikołaj)
 – *Qu'est-ce que la révolution russe?* Genève 1917, Atar **2509**
- Rougemont, Denis de
 – *Penser avec les mains*. Paris 1936, A. Michel **2152**
- Rousseau (Russo), Jean-Jacques **2297**
 – *Contrat social* **2583**
- Rousset, David **2639**

- Rozanowa, Maria **2178 2180**
 Rozanow, Wasilij **2163**
 – *Tiomnyj lik. Metafizyka christianstwa. S.-Peterburg 1911, F. Wajsberg i P. Gerszunin* **2160**
 Rozenholz, Arkady **2649**
 Rubens, Peter Paul **2422**
 Rudnicki, Adolf **319 320 2276**
 – *Manfred* **319 320**
 – *Złota brama* **319**
 Rudnicki, Lucjan **2263**
 Rusk, Dean **2142 2218**
 Russell, Bertrand **2262 2357 2572**
 – *The Practice and Theory of Bolshevism.* London **1920 2135 2137 2223**
Russia under Krushchev zob. Brumberg, Abraham
Russkaia imperia (Русская империя) zob. Gloger, Zygmunt
 Rutkowski, Jan **2357**
 Rutyh, Nicolas, *La partie communiste au pouvoir en URSS 1917–1960.* Paris **1961 2137**
 Ruyer, Raymond
 – *Homunculus et Méganthrope.* „Revue de Métaphysique et de Morale” 1957 **2141**
 Ruysbroeck, Jan van **2444**
 Rykow, Aleksiej **2646 2647 2649**
 Ryszard I Lwie Serce **2679**
 Rytard, Jerzy Mieczysław **690**
- S. A. M. (wł. Wacław Berent)
 – *Idea w ruchu rewolucyjnym.* Kraków 1906, Nakł. Drukarni Narodowej **2290**
 Sabaoth **2413**
 Sacy, Salomon de
 – *Descartes par lui-même,* Paris 1959, Seuil **2195**
 Sade, Donatien Alphonse François de
 – *Justine* **2149**
 Sager, Peter
 – *Die theoretischen Grundlagen des Stalinismus und ihre Auswirkungen auf die Wirtschaftspolitik des Sowjetunions.* Bern 1953, Paul Haupt **2135**
 Saint-Exupéry, Antoine de **2300 2590**
 – *Moscou* **2510**
 – *Un sens à la vie. Textes inédits.* Paris 1956, Gallimard **2510**
 Saint-Martin, Louis-Claude de **2230**
 Saint-Simon, Louis de Rouvroy
 – *Mémoires* **2153**
 Saladyn, Jusuf ben Ayub, sultan **2679 986 989 990**
 Salomon, król **2286**
 Salomon de Tultie zob. Pascal, Blaise
 Salustiusz (Gaius Sallustius Crispus) **2462**
 Sałtykow-Szczedrin, Michaił **2260**
 – *Dworjanskaja chandra (Chandra unyzienskaja)* **2314**
 Samain, André **315**
- Samson **2164**
 Sanchez, Thomas
 – *Opus morale in praecepta decalogi.* Madriti 1613, L. Sanchez **2561**
 Sand, Georges (wł. Aurore Dudevant)
 – *Spiridion (l'étrange roman)* **2227**
 Sandauer, Artur **311 316**
 Sartre, Jean-Paul **2260 2286 2621 2655 986**
 – *L'imaginaire, psychologie phénoménologique de l'imagination.* Paris 1948, Gallimard
 – (avec Maurice Merleau-Ponty) *L'URSS et les camps.* „Les Temps modernes” 1950, janvier **2638**
 Saturn **2200**
 Saul, król **2215 2313**
 Sawinkow, Boris **2659**
 Saxe zob. Maurycy Saski
 Scève, Maurice **2196**
 Schaff, Adam **2195 2259 2562**
 Schapiro, Leonard Bertram
 – *The Communist Party of the Soviet Union.* London 1960, Eyre & Spottiswoode **2140**
 – *The Origin of the Communist Autocracy: Political Opposition in the Soviet State, First Phase, 1917–1922.* London 1955, London School of Economics and Political Science **2137**
 – (ed.) *The USSR and the Future. An Analysis of the New Program of the CPSU.* New York 1963, Frederick A. Praeger **2163**
 Scheler, Max
 – *Nature et formes de la sympathie. Contribution à l'étude des lois de la vie émotionnelle.* Paris 1928, Payot **2149**
 – *L'Homme du ressentiment.* Paris 1933, Gallimard **2149 2152**
 Schelling, Friedrich Wilhelm Joseph von **2442**
 Schiller (Szzyller), Friedrich **2200**
 – [Das Eleusische Fest] **2297**
 – *Verschwörung des Fiesco zu Genua* **2221**
 Schlegel, Wilhelm August **2198**
 Scheiermacher, Friedrich **2229**
 Schloezer, Boris de
 – *Introduction à J.-S. Bach: essai d'esthétique musicale.* Paris 1947, Gallimard **2149 2150**
 Schmidt, Dana Adams, *Anatomy of a Satellite.* Boston 1952, Little, Brown and Company **2138**
 Schnürer, Gustav
 – *Katholische Kirche und Kultur in der Barockzeit.* Paderborn 1937, Schöningh **2147**
 Schnurre, Wolfdietrich
 – *Das Los unserer Stadt,* Freiburg im Breisgau 1959, Walter-Verlag **2261**
 Scholz, Heinrich
 – *Zum „Untergang” des Abendlandes: eine Auseinandersetzung mit Oswald Spengler.* Berlin 1920, Reuther und Reichard **2154**
 Schrade, Leo **2626**

- Schuhl, Pierre-Maxime
– *Jeux des images captives*, w tegoż: *Le merveilleux, la pensée et l'action*. Paris 1952, Flammarion **2157**
- Schulz, Bruno **701**
- Schwester Katrei **2443**
- „Scientific American” **2261**
- Scriabine, Marina
– *Introduction au langage musical*. Paris 1961, Editions de Minuit **2149 2149 2150**
- Seda zob. Broniszówna, Seweryna
- Selye, Hans **2296**
- Senacherib **2192**
- Seneka (Sénèque le Père) **2570 2572 2662**
– *Consolation à Martia* **2661 2662**
– *Consolations* **2661**
– *Controverses et suasoires* **2629**
– *Dialogues. Consolations*. Paris 1923, Collection des Universités de France, publiée sous le patronage de l'Association Guillaume Budé **2149 2152 2661**
– *Epistularum moralium ad Lucilium* **2627**
- Senkowskij, Osip (Józef Sękowski) **2660**
- Sepp, Anton (und Anton Böhm),
Reisebeschreibung wie dieselbe aus Hispanien in Paraquariam kommen. Und kurtzer Bericht der denkwürdigsten Sachen selbiger Landschaft, Völckern und Arbeitung der sich all dort befindeten PP. Missionariorum. Nürnberg 1696, Hoffmann **2141 2142 2155 2158 2421 2426**
– *Viagem às Missões jesuíticas e trabalhos apostolicos*. São Paulo **1951 2155**
- Serbin, Jewgienij, *Politiczeskie nastroszenia w sowietskoj armii w poslestalinskij period. (Isledowania i materialy)*. München 1956, Institut po izuczeniu SSR **2136 2138**
- Sergiusz Radoneżski, św. **2214**
- Seton, Francis
– *The Tempo of Soviet Industrial Expansion*. „Institute of Statistics, Oxford. Bulletin” Vol. 20 № 1, February 1958 **2507**
- Seton-Watson, Hugh
– *Neither War Nor Peace. The Struggle for Power in the Postwar World*. New York 1960, Frederick A. Praeger **2163**
– *The pattern of communist revolution*. London 1953, Methuen **2155**
- Sewierianin, Igor **713**
- Sforza **2283**
- Shirer, Wilhelm Lawrence
– *Le troisième Reich, des origines à la chute*. Paris 1961, Stock **2581**
- Sibylla Tiburtina **2439**
- Sidoine Apollinaire (Sydoniusz Apolinary) **2279**
- Sienkiewicz, Henryk **700 2198**
- Sighele, Scipio
– *Psychologie des sectes*. Paris 1898, Giard et E. Brière **2141 2156 2158**
- Sikorska, Maria (siostra Oli Watowej) **2590**
- Sikorski, Władysław **2415**
- Silva rerum* **2143**
- Simmel, Georg **2279**
- Simmons, Ernest J. (ed.)
– *Continuity and Change in Russian and Soviet Thought*. Cambridge, Mass. **1955 2137**
– *Through the Glass of Soviet Literature*. New York 1953, Columbia University Press **2140**
- Simonow, Konstantin **2648**
- Siniagin, Miszel (Michaił) **2645**
- Siniawskiego żona zob. Rozanowa, Marija
- Siniawski, Andriej (Abram Terc) **2174 2175 2176 2177 2179 2283 2445**
– *Lubimow* **2178**
- Sinko, Tadeusz **716**
- Skazanie o Mamajewom poboiszczu* **2660**
- Skoropadski, Pawło **2658**
- Skra-Kamińska, Bronisława **698**
- Skuratow, Maluta **2216**
- Slánská, Josefa **2273 2640**
- Slánský, Rudolf **2273**
- Słonimski, Antoni **316 690 699 700 2414**
- Słowacki, Juliusz **2198**
– *Książę Michał Twerski* **2143 2144**
- Słownik języka polskiego* („warszawski”) pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego, W. Niedźwiedzkiego. Warszawa 1900–27, nakładem prenumeratorów **703**
- Słowo Adama do Łazarza w Piekle* **2660**
- Smirnow, L. N. **2177**
- Sniesariew (Snesarew), Gleb
– *Rapport à la conférence d'Archéologie et d'Ethnologie d'Asie Centrale et du Kazakhstan* (29.10 – 4. 11. 1956) Stalinabad, „Sowietskaja Etnografia” № 1957 **2214**
- Soderini, Pier **2427**
- Sofokles
– *Antygona* **2286**
- Sofronow, Anatolij
– *Wsiemirmyj kongress mira*. „Prawda” 1962 13 lipca **2194**
- Sokołow, P. W. **2177**
- Sokrates **692 2229 2572 2626**
- Soliman, sultan **989**
- Sołłogub, Fiodor **2226 2653**
- Sołłogub, Władimir
– *Tarantas* **2660**
- Sołowiew, Władimir **2163**
- Songe de Salomon, Le* (1 Krl 3) **2286**
- Soranus **2572**
- Souvarine, Boris **2509 2513**
– *Deux manifestes*. „Contrat social” 1957, vol. I, № 3 **2506**
– *La Quintessence du marxisme-léninisme*. „Contrat social” 1960, vol. IV, № 3 **2506**
– *Staline. Aperçu historique du Bolchévisme*. Paris 1936, Plon **2144**
- „Soviética. Studies in Soviet Thought”. Part I. **2137**

- „Sowietskaja Etnografia” **2214**
- Spaier, Albert
- *La pensée concrète. Essai sur le symbolisme intellectuel.* Paris 1927, Alcan **2158 2652**
- Spencer, Herbert **2291**
- Spengler, Oswald
- *Le déclin de l'Occident, esquisse d'une morphologie de l'histoire universelle.* Paris 1948, Gallimard **2153**
- Speier, E. zob. Spaier, Albert
- Spinoza, Baruch **2144**
- *Etyka w porządku geometrycznym dowiedziona.* Przekład Ignacego Myślickiego na nowo opr. Leszek Kołakowski, Warszawa 1954, PWN **2145**
- Sponde, Jean de **2196**
- Stalina, Nadieżda Allilujewa **2221**
- Stalin, Josif (Staline; wł. Josif Dżugaszwili) **695**
- 2139 2142 2156 2163 2170 2172 2173**
2182 2183 2200 2207 2208 2221 2229
2230 2257 2258 2259 2262 2268 2269
2271 2274 2278 2282 2283 2285 2287
2299 2306 2319 2322 2330 2347 2363
2365 2366 2414 2415 2442 2444 2489
2491 2492 2507 2509 2510 2540 2253
2254 2296 2462 2496 2498 2504 2508
2513 2542 2559 2561 2570 2579 2581
2585 2601 2618 2621 2622 2628 2629
2638 2645 2646 2648 2649 2652 2654
2655 2662 2664 2677 2678
- *Biesieda s niemieckim pisatелеm Emilem Ludwigo* **2221**
 - *Dzieła*, t. X **2155 2508**
 - *Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR.* Warszawa 1952, „Książka i Wiedza” **2136 2306**
 - *List do Demiana Biednego.* W: *Dzieła*, t. XIII **2142**
 - *Odezwa na 800-lecie Moskwy.* 7 IX **1947 2142**
 - *Podstawy leninizmu,* Moskwa-Leningrad 1935, Tow[arzystwo] Wydawnicze Robotników Zagranicznych w ZSRR **2143**
 - *Soczinienia.* T. XIII **2221**
 - *Zawrót głowy od sukcesów / Головокружение от успеха.* „Prawda”, 2 III **1930 2143 2507**
- Starzec z Gór **2678**
- Stawar, Andrzej (wł. Edward Janus) **2362 2363 2590**
- Stefan Permski zob. Epifan Mądry, św.
- Steinbeck, John
- *Grona gniewu* **2262**
- Stepun, Fiodor **2445**
- Stern, Anatol **700**
- Stevens, Wallace
- *Świat jako medytacja, Święta świeca, O poezji nowoczesnej, Żołnierzu, wojna trwa między umysłem, Obskurna poczekalnia.* „Twórczość” 1961 № 10 **2146**
- Stevenson, Adlai **2429**
- Stogław **2660**
- Stirner, Max **2230**
- *Der Einzige und seine Eigentum.* Leipzig **1844 2149 2170 2306**
 - *L'Unique et sa propriété.* Paris 1948, Éditions S. L. I. M. **2153 2540**
- Stołypin, Piotr **2223**
- Story of Savva Grudstyn **2660**
- Story of the Taking of Pskov **2660**
- Strange, Michaił
- *La révolution française et la société russe.* Traduit du russe par Jean Champenois. Présentation de V. Dober, Moscou 1960, Editions en langues étrangères **2663**
- Strindberg, August **692 2198**
- Strowski, Fortunat **2227**
- Strumph-Wojtkiewicz, Stanisław **2299**
- Strzelecki, Jan **2590**
- Suchodolski, Bogdan **2142**
- Sulla (Sylla) **712 2626 2627 2628 2629**
- Sully Prudhomme, René
- *Poésies.* 5 vols, Paris s. d., A. Lemerre **2149**
- Sumner, William Graham **2155**
- *Folkways: a study of the sociological importance of the usages, manners, customs, mores and morals.* Boston 1906, Ginn and Co. **2714**
- Superville, Jules
- *Naissances. En songeant à un art poétique.* W: *Poèmes 1939-45,* Paris 1945, Gallimard **2149**
- Surkow, Aleksiej **2648**
- Suso (Seuse, Suzo), Heinrich **2444**
- Suworow (Souwaroff), Aleksandr **2230 2638 2659**
- Swanidze zob. Biesiedowski, Grigorij
- Swedenborg, Emanuel
- *Heaven and Hell.* London 1938, Penguin **2148 2154**
- Swetoniusz (Suetonius) **2498**
- *Tiberius* **2540**
- Swidrygajłow zob. Dostojewski, Fiodor *Zbrodnia i kara*
- Swift, Jonathan **2488**
- *Podróże Guliwera* **2218 2237 2238**
- Sykes, Percy Sir
- *Persia.* Oxford 1922, Oxford University Press **2158 2679**
- Sylla zob. Sulla
- Sylwester
- *Domostroj* **2660**
- Szalapin, Fiodor **2655**
- Szczapow, Afanasij
- *Istoriczeskije oczerki narodnogo miroszociercania i sujewieria (prawosławnnago o staroobriadczeskogo), „Żurnał Ministerstwa Narodnogo Proswieszczenia”* 1863 **2147**
- Szczedrin zob. Sałtykow-Szczedrin, Michaił

- Szekspir (Shakespeare), William **303 320 692**
709 2462 2496
 – *Dramatische Werke* **2198**
 – *Hamlet* **1005**
 – *Koriolan* **2221**
 – *Makbet*. Przet. Józef Paszkowski **2430**
 – *Ryszard III* **2286**
- Szelburg-Zarembina, Ewa **2629**
- Szenwald, Lucjan
 – *Józef Nadzieja pisze z Azji Środkowej* **2230**
- Szewstow, Lew zob. Chestov, Léon
- Szewcow, Iwan
 – *Tlia (Zgnilizna)* **2184**
- Szkiriatiow, Matwiej **2646**
- Szklowski, Wiktor **2143 2144**
 – *Chod konia. Sbornik statiej*. Moskwa-Berlin 1923, Gelikon **2176**
- Szlifyerz (Arrotino, Barbare, Esclave scythe, Rémouleur)*, rzeźba **2227 2704**
- Szołochow, Michaił **2180 2264 2347 2629**
- Szujski, Józef **2357**
- Szybanow, Waśka (Vasska Chibanov) **2215**
- Szyller zob. Schiller, Friedrich
- Szymański **2618**
- Szymon, syn Biek Bułata **2215**
- Śpiewak, Jan **691**
- Światopełk (Zentepulc) **2205**
- Świętosław **2205**
- Tacyt (Tacitus) **2650**
 – *Annales* **2540**
 – *Historiarum* **2627**
- Taffin, André
 – *Comment on rêvait dans les temples d'Esculape*. „Bulletin de l'association Guillaume Budé” 1960 № 3 **2158**
- Tafur, król krzyżowców **2439**
- Taine, Hippolyte **2328**
- Talmon, Jacob Leib
 – *The origins of totalitarian Democracy*. New York 1960, Frederick A. Praeger **2163**
- Tamerlan **2274 2230 2280**
- Tankred z Antiochii **2679**
- Tarska, Maria (Marysia) **714**
- Tarski, Alfred **2306**
- Taylor, E. B. Zob: Tylor, Edward Burnett
- Taylor, Frederick Winslow **2310**
- „Teki Historyczne”, t. XI, 1960–61 **2328**
- „Temps Modernes, Les” **2261 2263 2638**
- Teodoryk **2279**
- Teodoryt z Cyru (Théodorite) **2205**
- Teodozjusz II **2204 2205**
- Terencjusz
 – *Heauton Timorumenos* **2286**
- Teresa z Avili, św. **2252**
- Teresa (Tereska) od Dzieciątka Jezus, św. **2223**
- Tertulian (Tertullian) **2439**
- Tertz (Terc), Abram zob. Siniawski, Andriej
- Theon **2204**
- Thibaudet, Albert
 – *Les idées politiques de la France*. Paris 1932, Librairie Stock **2150**
- Thorez (Torres), Maurice **2213**
- Through the Glass of Soviet Literature*
 zob. Simmons, Ernest J.
- Tibère zob. Tyberiusz
- Tibulle (Tibul, Tibullus) **2297 2428**
- Tilquin, André
 – *Le Behaviorisme. Origines et développement de la psychologie de réaction en Amérique*. Paris 1950, J. Vrin **2149 2153**
- Timasheff, Nicholas S.
 – *The Great Retreat: the growth and decline of communism in Russia*. New York 1946, E. P. Dutton & Company **2138**
- „Time” **2268**
- Timofiej, Iwan
 – *Obrona Azowa* **2160**
- Tinbergen, Jan **2780**
- Tiomuszkina, O. P. **2177**
- Tito, Josip Broz **2231**
- Titow **2302**
- Tkaczow, Piotr **2147 2506**
- Tocqueville, Alexis de
 – *L'Ancien Régime et la Révolution*. Paris 1856, Michel-Lévy frères **2143**
- Togliatti, Palmiro **2218**
- Toll, Karl Wilhelm von **2328**
- Tołstoj, Aleksiej **2629**
- Tołstoj, Lew **696 2144 2163 2198 2290**
 – *Anna Karenina* **1005**
- Tołstoj, Piotr **2302**
- Tołuj chan **2429**
- Tomasz z Akwinu, św. (St. Thomas, Thomas von Aquin) **2562**
 – *Summa theologica* **2154**
- Tomasz z Kempis, św. **2570**
 – *Nasładowanie Jezusa Chrystusa* **693**
- Tomski, Michaił **2646 2647 2649**
- Tormasow, Aleksandr **2302**
- Towiański, Andrzej **2162**
- Towster, Julian
 – *Political Power in the USSR 1917–47*. New York 1948, Oxford University Press **2136**
- Toynbee, Arnold **2328**
 – *La Civilisation à l'épreuve*. Paris 1951, Gallimard **2153**
- Trachtenberg, Joshua **2440**
 – *Jewish Magic and Superstition. A Study in Folk Religion*. New York 1939, Behrman's Jewish Book House **2159**
- Trentowski, Bronisław **2162**
- Tretiakow, Sergiej **2415 2508**
- Trieniew, Konstanty
 – *Lubow Jarowaja* **2507**
- Trocki, Lew (Léon Trotsky) **2366 2506 2508 2509 2646 2677**

- *Histoire de la révolution russe*. Paris 1950, t. 1 *La Révolution de février*; t. 2 *La Révolution d'octobre*, Éditions du Seuil **2150**
- *Vers le socialisme ou le capitalisme?* **2508**
„Trybuna Ludów” („La Tribune des Peuples”) zob. Mickiewicz, Adam
- „Trybuna Ludu” **2536**
- Tschombé zob. Czombe, Moise Kapenda
- Tschuang-Tse zob. Zhuangzi
- Tuchaczewski, Michaił **2264 2581 2648**
- Tukidydes (Thucydide) **2143**
- *Histoire de la guerre du Péloponnèse*. Traduction par Jean Voilquin, notes par Jean Capelle, Paris 1936, Garnier **2664 2665 2666 2667**
- Turgieniew, Nikołaj (Tourgueneff)
- *La Russie et les Russes*. Paris 1847, Imprimeurs-unis **2143 2147 2358**
- Turgot, Anne-Robert **2224**
- Tuwim, Julian **316 700 2192 2215 2252 2363 2414**
- *Czyhanie na Boga* **700**
- *Piotr Płaksin (Chandra unyńska)* **2314**
„Twórczość” 1958 № 2 690; 1962 № 10 **2162**
- Tyberiusz (Tibère), cesarz **2221 2541**
- Tycjan (wł. Tiziano Vecelli)
- *Chrystus i Magdalena* **2165**
- Tylor, Edward Burnett **2492 2493**
- Uborewicz, Ileronim (wł. Hieronim Gubarewicz) **2648**
- Ucello, Paolo
- *Święty Jerzy i smok* **2165**
- Ulrich, Włás **2647**
- Urałow, Aleksandr (Alexandre Ouralov)
- zob. Awtorchanow, Abdurachman
- Urban II papież **2439**
- Urgacz, Tadeusz **317**
- Urlicki (Uritzki), Mojsiej **2658**
- Utsuki, Nishu, *The Shin sect: a school of Mahayana Buddhism its teaching, brief history and present day conditions*. Kyoto 1937, Publication Bureau of Buddhist Books **2154**
- Vaillant, Léon Louis **2273**
- Valentinov, N. (Nikołaj Wolski)
- „*Courrier socialiste*” II-III **1959 2508**
- *Wstreczi s Leninyem*. Nju Jork 1953, Izdatielstwo imieni Czechowa **2139**
- Valéry, Paul **691**
- *La Soirée avec Monsieur Teste* **2143 2293**
- *Regards sur le monde actuel*. Paris 1931, Flammarion **2153**
- *Variété II*. Paris 1929, Gallimard **2149 2153**
- Vallette, dr **720**
- Vaucher, Robert
- *L'Enfer bolchéviek à Pétrograd*. Paris 1919, Librairie académique Perrin & Cie **2149 2150**
- Vaughan, Thomas (Eugène Philaethès)
- *Lumen de lumine, or a New Magical Light*. London **1651 2195**
- Velázquez, Diego
- *Święty Jan na Patmos* **2164**
- *Tualeta Wenus* **2164**
- Vercors (wł. Jean Marcel Bruller) **2358**
- Vespasien zob. Wespazjan
- Vettori, Francesco **2428**
- Vico, Giambattista
- *Scienza nuova* **2663**
- Victor Emmanuel (Wiktor Emanuel), król **2304**
- Vigny, Alfred de
- *Cinq Mars, ou une conjuration sur Louis XIII*. Paris 1826, U. Canel **2358**
- *Journal d'un poète*. **2358**
- *Œuvres complètes*. Texte présenté et commenté par Fernand Baldensperger. 2 vols, Paris 1948, Gallimard, Bibliothèque de la Pléiade **2149**
- *Wanda* **2358**
- Villefosse, Louis de
- *Géographie de la liberté. Les droits de l'homme dans le monde, 1953–1964*. Paris 1965, R. Laffont **2148 2638**
- *L'œuf de Wyasma*. Paris 1962, Juillard **2637 2638 2639**
- Villon, François **2201**
- Visser, Marinus Willem de
- *Die nicht menschengestaltigen Götter der Griechen*. Leiden 1903, Buchhandlung und Druckerei, vormals E. J. Brill **2158**
- Wisznia (Вишняк, Višniak) Mark Weniaminowicz
- *Czernyj god (1918–21)*, Pariż **1922 2138**
- „*Völkischer Beobachter*” **2581**
- Vogt (Фохт), Carl **2257**
- Voltaire (Wolter, wł. François-Marie Arouet) **2147 2426 2462**
- Wyszeta (Vyšetavcev) [?], Boris
- *La crise de la culture industrielle* **2142**
- *La misère philosophique de Slaves* [?] **2142**
- Wallace, Henry **2148 2637**
- Waltz, René **2662**
- Wasilewska, Wanda **317 2194 2413 2629**
- Wasiliew, A. **2177 2179**
- Wat, Andrzej (syn) **683 686 689 691 705 708 711 718 723 724 729 2159**
- *Rembrandt czyli o nowoczesności*. „Nowa Kultura” 1957 № 46 **2462**
- Wat, François (wnuk) **686 687**
- Wat, Françoise (synowa) **683 686 687 711 718**
- Wat, Pierre (wnuk) **686 687**
- Watowa, Ola (żona) **682 685 686 687 688 689 691 694 704 705 707 708 711 712 714 718 723 724 729 988 989 2197 2589 2590**
- Wazyk, Adam **697 699**
- Weber, Alfred

- *Abschied von der bisherigen Geschichte. Überwindung des Nihilismus*. Bern 1946, Francke **2148 2154**
- Weil, Simone
- *Cahiers*, tome II, Paris 1953, Plon **2330**
- *La connaissance surnaturelle*. Paris 1950, Gallimard **2153**
- *La pesanteur et la grâce*. Paris 1948, Plon **2149 2153**
- *La source grecque*. Paris 1953, Gallimard **2153**
- Weininger, Otto
- *Über Henrik Ibsen und seine Dichtung 'Peer Gynt'*. W tegoż: *Über die letzten Dinge. Mit einem biograph[ischen] Vorwort von Dr. Moriz Rappaport*. Wien 1907, Wilhelm Braumüller **713 2414**
- Wenus (Venus) **2164 2165**
- Venus z Milo* **2314**
- Wergili (Wergiliusz, Virgile) **2201 2297**
- *Aeneida* **2572**
- Wespazjan (Vespasian) **2626**
- Wetter, Gustav A.,
- *Der dialektische Materialismus: seine Geschichte und sein System in der Sowjetunion*. Wien 1952, Herder **2139 2144**
- Wheeler, William Morton
- *Social life among the insects*. New York 1922, Harcourt, Brace **2273**
- Whitman, Walt
- *Leaves of Grass*. „A Study Master Publication”. Chapter: *Notes and Criticism* by George Hatvary. New York 1966, American R.D. M. Corp. **2208**
- Wieland, Christoph Martin **2147**
- Wierzyński, Kazimierz **700**
- Wiesiołyj, Artiom (wł. Nikołaj Koczkurow) **2276 2508**
- Wilde, Oscar **692**
- Willisen, Karl Wilhelm von **2503**
- Wilson, Edmund **2488**
- Winance, Eleutherius
- *The Communist Persuasion. A Personal Experience of Brainwashing*. Translated by Emeric A. Lawrence, New York 1958, P. J. Kennedy & Sons **2155 2508**
- Wirta, Nikołaj **2507**
- Wiszniewski, Wsiewołod
- *Optymistyczna tragedia* **2507**
- Witkiewicz, Stanisław Ignacy (Witkacy) **700 701 705**
- Witte, Siergiej
- *Erinnerungen*. Berlin 1923, Ullstein **2207**
- *Wspominania. Carstwowanie Nikołaja II*. Berlin 1922, Słowo **2160**
- Włodzimierz, książę **2205**
- Wolf, A.
- *Chronika peterburskich teatrow s konca 1826 goda do naczata 1855 goda*. Sankt Petersburg 1877 R. Golike **2159**
- Wolter zob. Voltaire
- Wołoszyn, Maksmilian **2210 2211**
- Womela, Stanisław **690**
- Woroszyński, Wiktor **317**
- Woroszyłow, Klimient **2221 2299 2646 2648 2649**
- Wozniesiński, Nikołaj **2322**
- Wrangiel, Nikołaj
- *Wspominania. Ot kriepostnogo prawa do bolszewikow*. Berlin 1924, Słowo **2160**
- Wright, Quincy
- *A Study of War*. Chicago 1942, University of Chicago Press **2138**
- Wujek, Jakub
- *Biblia. Księgi Starego Testamentu i Nowego Testamentu*. Kraków 1599 i liczne wydania późniejsze **2136**
- Wundt, Wilhelm
- *Völkerpsychologie*, vol. II. *Mythus und Religion*. Leipzig 1906, Engelmann **2486 2488**
- Wurmser, André **2639**
- Wyszynski, Andrej **2646**
- Xenophon zob. Ksenofont
- Yourcenar, Marguerite
- *Mémoires d'Hadrien*. Paris 1951, Plon **2150**
- Zadonszczina* **2160 2660**
- Zajączkowski, J. P. dr. (pseudonim kolektywny) **2362**
- Zamoyska, Hélène
- *Sąd idzie! Stenogram z procesu A. Siniawskiego i J. Daniela (A. Terca i M. Arzaka)*. Moskwa, luty 1966. Wstęp Hélène Zamoyskiej, Paryż 1966, Instytut Literacki **2174**
- Zander, Léon
- *La philosophie religieuse russe* **2142**
- Zarembina zob. Szelboug-Zarembina, Ewa
- Zasulicz, Wiera **2506**
- „*Za Swobodu*”. Izdanie Nju-Jorksoj Gruppy Partii Socjalistow-Rewolucjonierow, Nju Jork 1947 № 18 **2160**
- Zawarzin, Paweł
- *Rabota tajnoj policii*. Paryż **1924 2160**
- *Żandarmy i rewolucjonierzy. Wspominania*. Paryż 1930, Izdanie awtora **2160**
- Zbyszek zob. Herbert, Zbigniew
- Zenkovsky, Vasily (Wasilij Zenkowski)
- *Histoire de la philosophie russe* **2142**
- *Russkije mysliteli i Jewropa. Kritika jewropejskoj kultury u russkich myslitielej*. Paryż 1955, YMCA Press **2163**
- Zenon z Elei **2571 2572**
- Zentepulc zob. Światopelk
- Zenzinow, Władimir
- *Besprizornyje*. Paryż 1929, „Sowremiennyje zapiski” **2160**

- Zeus **2200 2277**
- Zhuangzi (Tschuang-Tseu) **2540**
– *Reden und Gleichnisse. Deutsche Auswahl von Martin Buber.* Leipzig 1910, Insel **2148 2154**
- Zielinski **2135**
- Zinowiew, Grigorij **2508 2509 2646 2647 2658**
- Zipf, George Kinsley **2654**
- Znicz **2213**
- Znosko-Borowski, Jewgienij
– *Russkij teatr naczata XX wieka. Kratkij ocerk russkogo tieatra do XX wieka; Moskowskij Chudożestwiennyj Tieatr. Borba s naturalizmom i realizmom. Tieatr i rewolucija. Zaključenie.* Praga 1925, Izd. „Płamja” **2159**
- Zohar **2327**
- Zoil (Zoilos z Amfipolis) **2306**
- Zoppo, Marco **2164**
- Zorin, Leonid
– *Zaproszeni (Gosti)* **2508**
- Zoroaster **990**
- Zosia **2166**
- Zoszczenko, Michaił
– *M. P. Siniagin. Wspominania o Miszele Siniaginie.* Leningrad 1931, Izd. Pisatielej **2645**
- Zweig, Stefan **315**
- Żdanow, Andriej **2208 2322 2646 2647**
- Żótkiewski, Stefan **2590**
- Żukowski, Wasilij **2275**
- Żywot św. Aleksandra **2660**